

ritkozott a személyzet. Akkoriban divatos dolog volt egy ugyanazon fogalom alá vonni a miniszteri hivatalokat a semmittevésel. A «sine cura» alatt a tisztviselői állásokat értették. Így aztán hiába fött boldogult Trefort miniszternek a feje abban az irányban, hogy kellőleg szervezze a miniszteriumát. Idegességet keltett, ha csak egy gyakornoki állás szükségét penderítette meg. A mi két személyből álló ügyosztályunkban bizony megtörtént, hogy időnként a főnök látta el az «iktató» könyvet is.

A bírók belügyekben járatlanok kedvéért megérintem, hogy az «iktatás» nem tartozik a költői foglalkozások közé. Az egy meglehetősen gépies munka, a melyet a későbbi kor pályakezdői mindig húzódozva és sértett önértéssel cselekedtek. Az «iktató könyv» rovatok lapokból áll, a melyekbe az osztály legfiatalabbja bevételre a naponként beérkező kérvények, beadványok kivonatos tartalmát, keltét, számát és ellenőrző, hogy mikor nyertek elintéztést azok az ügyek.

Szász Károly ezt a gépies munkát is ép oly kedvvel, hévvel, ügyeszeretettel végezte szükség esetén még miniszteri tanácsos korában is, mint a milyennel megalkotta sikert aratott költői műveit, mint a milyennel készítette a reabizott munkatársügyi törvényjavaslatokat és szervezeti munkalátásokat, s mint a milyennel megírta a «Vasárnapi Ujság»-nak szállított rendes heti járulékát.

Nem válogatott a munkában. Az neki élet-szükség volt s irigylésre méltó erővel és tehetséggel is rendelkezett a végbevitelre; gyorsasága meg egyenesen bámulatra ragadott. Változatos egymástánban foglalkoztatta elméjét, képzelő erejét a fáradtság jele nélkül, és pihenő szórakozás gyanánt regényeket fordított. Egész lényében a munka megtestesítője volt; egy jó indullal tette kezdő szemében valóságos ideál; egy eszméktől nyugtalan miniszterre pedig: kincs.

Boldogult Trefort Ágostnak folyton forrt a feje. Izgés-mozgásra készítő vérmérséke és szüntelen alkotni vágyó élénk szelleme percze se hagyta pihenni. Mindennap új eszméktől hajtva köszöntött be a miniszteriumába és mert forrongó lelke kizárta az időhalasztással való megalkuvást, természetes, hogy mindig azt a kezét tartotta lekötvé, a melynek soha se jött roszkor: a rögtön. Neki minden rögtön kellett és erre Szász Károlyt mindig kész tollal fölfegyverkezve találta. Szerette korholni a zurnalisztikát, de nem tudott megenni nélküle; hisz magának is, kihatásokra fogékony lelkelével, tulajdonképen zurnaliszta-veermérséke volt. Egy eszme villant az agyába — ilyen villanások kifogyhatlan sorozata került ki belőle, — rögtön a sajtóra gondolt és hívatta Szász Károlyt. Az eszme alapos cikkben kifejtve többnyire még az napon olvasható volt valamelyik esti lap hasábjain. Bármiben aggálya volt, őt kéréste s egyáltalában vele közölte minden gondolatát.

Az ő ügyosztálya munkakörét messze túlhaladó, változatos tevékenység tanuja voltam én az ő szomszédságában és mindig gyönyörűséggel emlékszem vissza arra a humanizmusra, a mely az emberekkel való érintkezésében nyilvánult. Érző szíve jól tudta, hogy az ügyesbajos bekopogtatók legtöbbszörben a Knabe Farkas Jeremiás szorongó lelke rejtezik; jól tudta, miképp evődik elmondandója fölött heteken át, s hogy miképp feleli aggályos zavarában elmondani ép azt, a mit sorsa javára döntőnek hisz a képzetele. Megkönyvitte a kérőnek a kérést, s a hol módját ejthette, belső ösztönétől indítva segített, mint a kinek lelkét összhangzó béke élteti.

Lelkének ez az összhangja azonban már nem kizárólag az ő érdeme. Ebben azé az oroszlan-

rész, a kit élettársul rendelt a Gondviselés. Mert hiába szellem-erő, becsvágy, munkaszomj, ha épen az nem érti meg, a kiért mindezek első sorban harcra kerülnek. Az együttérés szárnyakat ad, az egykedvűség lenyűgöz. Igaz, hogy a közélet maga is hatalmas sarkaló erő, de hányszor állítja meg salakjával az útján harc-zólót. Szerencsés az, a ki az otthon vigaszt adó bástyái közé vonulhat ilyen pillanatokban. Szász Károlynak negyven év óta megvan ez az otthona s annak jótékony levegőjétől nyeri küzdelemre a lelki erőt, s ennek a légkörnek kölcsönös szeretete élteit mindkettőjükben — a karöltve haladás szét nem bontható kapasul — azt a nagy törekvést, a mely a család javát tüzi ki legfőbb életelejéül, s a melynek sikerét most lelki megnyugvással élvezhetik derék gyermekeikben.

A családi élet boldogsága adta meg neki azt, hogy léleknyugalommal számolhat be önmagának arról, a mit a kötelesség teljesítés terén eddig tett, és az adja meg neki most is azt a sarkaló erőt, hogy midőn innen-onnan a hetven év küszöbén áll, még mindig ifjúi hévvel dolgozik. Csak keveseknek adatott meg, hogy több ezült egy egész ember erejével szolgálhassanak. Ő benne több ember lakik. Egy egész ember tevékenységét fejtette ki mint államtisztviselő, annak odaadásával áll egyháza fontos kerületének az élén, és egy egész férfi hűségével csügg első ideálján: az irodalomra.

Nem kutatom ki, mikor írta első költeményét s hogy melyik lap hozta legelőször nyilvánosságra a nevét — nem irodalmi életrajzot írok, — de egy adatot mégse hallgathatok el. Azt, a mely hiányzik abból a «Levél»-ből, a melyet ő e lapok szerkesztőjének fölkérésére, kisebb eredeti költeményeinek két kötetben megjelenése alkalmából, 1882. év karácsonyán a «Vasárnapi Ujság»-hoz intézett, s a melyben élete addig terjedő munkásságáról beszámol. Nekem annak az adatnak a hiánya most ép kapóra jó. A családi élet negyven éves évfordulója mellé egy ötven éves irodalmi évforduló. Könyv élén 1848-ban jelent meg először az ő neve. A Márczius hozta felszínre «Nemzeti Színek» czim alatt, Gyulai Pál és Mentovich Ferencz nevével együttesen. Egy negyvenhét lapra terjedő könyvecske az, 26 költeménnyel, a melynek fele Szász Károlyra esik.

Munkásságban milyen gazdag félszázad, a mióta a «Nemzeti Színek»-ben az ő «Első hirnők»-e megjelent! Kötetekre menő költemények egész sorozata, különösen a családi élet és otthon szeretetéből fakadó érzések igazi poézisével, kötetekre menő műfordítások, az üttérés első és irodalmunkra rendkívül értékes sikerével; s a hivatali nagy elfoglaltság mellett a napi irodalomnak soha meg nem szűnő szakadatlan szolgálata is, a melyből a «Vasárnapi Ujság»-nak jutott ki az oroszlanrész 45 év óta. S ez az, a mi az ő otthonának ünnepét a mi ünnepünké is teszi; ez az, a miért vele ebben az örömben is együtt érzünk. Nekem pedig különösen is jól esett ezen alkalomból emléembe idézni azt az időt, a melyet mint pályakezdő oldala mellett töltöttem s a melyre csak is hálával emlékezhetem.

Szűry Dénes.

KÖLTEMÉNYEK SZÁSZ KÁROLYTÓL.

1848—1898.

ELSŐ HIRNÖK.

1848. A «Nemzeti színek» czimú versfüzetből.

Ablakomban meti a jégvirágok
Hóharmatos bokrétaja ült:
S mégis hozzám a tavasz követje,
Könnyű szárnnyon gyors fecske repült.

Ablakomnak üvegén koczog,
«Nyisd ki — szól — mert örömhirt hozok».

Korán jöttél árva kis madárka
Egy mosolygóbb szép tavasz elől,
Itt a zord tél még javában járja;
Szellőt vartál, s a vihar megöl.
Jőj szobámba, nyitva áll az ablak,
Vendégemnek szívesen fogadlak.

«Oh ne hídd, hogy künn olyan hideg van;
Haragját a tél kizugta már.
A szabadság szellője megindult,
Felsűtött a rég várt napugár;
S minden fa a nemzet erdejében
Kivirágzott édes örömben.»

— Jőj, maradj csak nálam, kis madárka,
«Hagyj repülnöm, nagyon sietek,
Mert nyomomban a szabad pacsirta
S a megindult könnyű szellek.
Nálok gyorsabb lenni akarok,
Én az első hírnemő vagyok».

És tovább ment a gyorsszárnyu fecske,
Visszaengni hallom még szavát.
Elindultam én is, megköszöntök
Minden fűszálat, minden bérczi fát,
Dallal járok völgyön, halmokon;
Ugy is költő és madár rokon.

NEGYVEN ÉV.

1898.

Negyven év, fél-emberélet,
Melyen végig nem sok érhet
A bölcsőtől a sirig...
S kezdve így harmincz s husz éven,
Bár napunk már lementében,
Még nekünk tavasz virit!

Nem tavasz, nem! Nyájas ősz csak;
S bár a lombok hulladoznak,
Van még zöld levél a fán!
Még csicseregve száll a fecske,
Párjához a ház-ereszbe
S útra készül azután.

Én is útra készülök már...
— Csak az ötven érhetném bár,
S úgy halnék meg kebleden,
Arany-lakadalmunk napján!
Tudva, hogy nem sokkal aztán
Te is követsz, kedvesem!

ARANY JÁNOS LEVELEZÉSE SZINYEI MERSE FÉLIXNÉVEL.

Szinyei Merse Félixné, Jekelfalussy Valéria, egész életében igen érdeklődött az irodalom és művészet iránt; már nevelkedése és családi hagyományai kifejlesztették benne ez irányban az érzéket. Atyja Jekelfalussy József kamarás, anyja gróf Csáky Anna volt, és az ifjú leányka, a ki 1824 augusztus havában pillantotta meg a napvilágot Kelesén Zemplén vármegyében, korán kitűnt finom ízlése és költői lelkülete által. Különösen az atyja házábanál, a szendrői kastélyban gyakran összegyűlt előkelő társaság szolgált alkalmul arra, hogy Valériának irodalmi hajlandósága kifejldődjék. A szomszéd városból is sokan jártak által a szendrői kastélyba, Eötvös és Trefort, a kik akkor együtt működtek az eperjesi királyi táblánál, sok kellemes órát szereztek a szendrői társaságnak és ekkor történt, hogy Trefort Lamartine «Meditations» czimú kötetének egy példányát adta emlékül Jekelfalussy Valériának, mintha csak sejtette volna, hogy e könyvnek melán borongó, de azért lelkes költészeté egyaránt jelleget lesz annak életéhez, a ki adta, és azéhoz is, a kinek adta.

S valóban Lamartine könyve és a hozzá fűződő társas órák hozták először közelebb a költői lelkületű leánykához azt a művelt, de szerény föllépésű, komoly, ifjú sárosi földbirtokost,

a ki a szendrői társaságban szintén megfordult. Szinyei Merse László fia, Felix volt ez, a ki már akkor felülmúlta valamennyi társát érettségben és komolyságban, midőn Dókus László zempléni alispánál működött mint patvarista. Odahaza Sárosban először megbuktatták a vármegyei tisztújításkor, de azután Kis-Szeben városa mégis őt küldötte követül az 1839/40. évi országgyűlésre. Szinyei ott sem felede a szelleme Valériát. A rokonszenvből hajlam, a hajlamból szerelem lett. Szinyei Félix 1841 október 3-án örök hűséget esküdött Jekelfalussy Valériának.

A fiatal asszony beköltözése új életet vitt a jernyei régi kúriába, s a szellemes és nagy műveltségű nő rövid idő alatt meglehetősen körben kezdett híveket toborzani a magyar művészet és irodalom ügyének. A jernyei kastélyt a háziúr gyermekkori barátai közül legstürbűbben látogatták Berzeviczy Tivadar, a későbbi államtitkár atyja és Szmrecsányi Ödön, a jelenlegi szepesi püspök atyja. De sűrűn látogatták a család többi régibb és újabb barátai is. Ezek között külön is meg kell említenünk a derék Ujházy Lászlót, a kit először nagy gazdasági tervek vittek Sárosba, hol Budaméren és Bökin meg az urbíri törvényeket megelőzve megkezdte a tagosítást, egyúttal pedig nagyszabású mintagazdaságba fogott. Ámde lassanként mindinkább a politika felé fordult, úgy hogy a nemzeti ügy vezetőjének Sárosban már a harminczes évek végén Ujházy vala tekintendő. Addig a hazafias vármegyei ellenzéket az öreg Szinyei Mihály vezette, a kinek latin nyelven elmondott beszédeiről Pulszky Ferencz oly elismeréssel szól emlékirataiban. Alighanem a jernyei kastély nagytermében a mennyeztetre festett kaszás Saturnus alatt szövődtek azok a tervek is, melyekkel Ujházy és társai a vármegyében uralkodó aulikus pártot megbuktatták, maguk pedig diadalra jutottak. Így lett Ujházy 1848-ban a vármegyei alkalmányos főispánja, s ezzel kezdődik hanyatttása két világrészben.

Tévednék azonban, ha azt hinnék, hogy a jernyei kastélyban csak a politika üttött tanyát, mert a háziasszony nemcsak pártolta a műszakat, hanem maga is áldozott nekik. Költeményei, baráti körének szánt emléklapjai egy fennkölt szellemnek azon törekvéséről tanuskodnak, hogy környezetét az irodalom és művészet ápolásának megnyerje, s mindezen törekvéseiben hatalmas támogatója volt férje, Szinyei Félix, a ki a negyvenes évek politikai küzdelmeiben kevésbé vett részt, de érzelmeit ismerte mindenki, s bár a szabadságharcban, tekintettel családi viszonyaira, tényleges részt nem vett, mégis egyike volt azoknak, a kik a haza ügyét a legnagyobb veszélyben sem tagadták meg. Mikor a nemzeti ügy elbukott, hazafiságát bűnül rótták föl neki és menekülnie kellett. Annak a Szinyeinek, kinek nővere Desseffy Arisztidnak pártában maradt özvegye volt, kinek nejét báró Lutzsenszky kormánybiztos az eperjesi kórház igazgatójává nevezte ki: annak élete biztonságban nem lehetett. A muszka betörés elől ő is, családja is Budára menekült és svábhegyi rejtékből csak akkor jöttek elő, mikor a Haynaukorszak első dühje lecsillapodott.

Midőn Szinyei Sárosba visszatértek, birtokaikat feldúlva találták s első sorban a pusztulás helyrehozásán kellett fáradozniok, s fáradozásait siker koronázta. Nemesak az anyagi veszteséget tudták lassankint helyrehozni, de még arra is jutott idő, hogy saját ügyeik mellett társadalmilag is működjenek. A háziúr csakhamar megtalálta a hazafias működés eszközeit is, még pedig az egyesületi ténen. A háziasszony pedig tovább szötte irodalmi ismer-

retségeit, gyakori levelezésben állott az emigráció kiválóbb tagjaival és itthon minden irodalmi és művészeti mozgalomnak lelkes híveket toborzott. Az emigránsok közül kivált Ujházy László levelei villanyozták fel a jernyei kúriát, azé a törhetetlen emberé, a ki Amerika őserdeiben is ráért mindenre gondolni, a miért idehaza küzdött. Új-Budán, a hol Ujházy és társai, köztök Kerényi Frigyes is, magyar gyarmatot teremtettek a vadonságban, Sirmezón, San-Antonio mellett, Texas őserdeiben ép úgy tudták, mi történik Jernyén, mint azok a magyar írók, a kiket nemcsak dicsőítettek a Szinyei-házban, hanem — a mi ennél is több — olvastak is. A gyöngéd, igazán nőies figyelmet, melylyel Szinyei Valéria irántuk viselkedett, tőlük telhetőleg viszonzották. Szelestez László levélben préselt virágot küldt neki Kosciusko sirhalmáról, Vörösmarty Mihály pedig felajánlja neki összes költeményeinek egy példányát, melyben írónnal átbúzza a «Szózat»-nak ama strófáit, hol a nemzet sirját emlegette.

Az utóbbi nem volt véletlen. Hiszen az ötvenes évek végén már lassanként némi derengés állott be hazánk felett, az 1860. év pedig épen-séggel hajnal jelentett alkotmányos életünk újjászülésére nézve. S mihelyt a nemzet önállóságát csak némiképp is visszanyerhette, Szinyei Félix egyike volt az elsőeknek, a kik felé szülővármegyében a közbizalom fordult. Az év végével a vármegye egyhangulag megválasztotta alispánjának. De midőn a rákövetkező szomszas sáskaseregének figyelmét. A költő, kit időközben egy nagy kitüntetés, meg egy mélyen fájó seb ért, nagy sokára felelt. Egyszerű az akadémia választotta meg a Szalay László halála folytán megürült titkárságra, másfelől azonban férjhez ment leánya, Júlia 1865 december 29-án Szalontán meghalt. Ez a vesztesség mély búskomorságba ejtette a költőt, melyet csak fokoztak az országos események.

Az alkotmány visszaállításának ügye vajdított, országszerte a kolera szedte áldozatait és míg a königgrätzi csatának hatása alatt a vérmesebbek máris látták, a mint a tizenötös és hatvanhetes bizottságok munkálataiból egy jobb jövőnek képe kidomborodik, Arany elkésett köszönetét a következő pesszimistikus sorokba önti:

Tisztelt Nagyságos Asszony! Ha a poéták által emlegetett «késő hálá» többet érne, mint az illem és morál parancsolta «korai»: úgy az én hálám, melyet Nagyságod újabb megemlékezése tesz kedves kötelességemmé, bizony elég késő. De vigasztalom magamat egy közmondással: «jobb későn, mint soha»; s ezt annál nyugodtabb lélekkel tehetem, mert a hálás érzelem megvolt a szívben eleitől fogva, csak a tolmács késett. A mi nagy hiba ugyan, de bocsánatát remélem a pesti általános lehangoltság közepett, melyben jó idő óta tengődünk. S ha már vége volna! de úgy látszik, hogy a kolera utáni állapot is, mely e hó folytán a hirdetés szerint beáll... az is csak kolera lesz!

Tartsa meg Isten a hazát és annak oly leányait, mint Nagyságod, kinek kezét szives üdvözléssel csokolja Pest, november 3. 1866. Alázatos szolgálója Arany János.

Szinyeinek akkor írt ismét a költőnek, midőn már elolvasta Arany összes költeményeinek 1867-ben megjelent hatkötetes kiadását, melynek hatásáról a következő levél tanuskodik:

Nagyérdemű Honfű! Mint a tavasz életet adó lehet sovárogra várjuk, úgy a költészet gyöngyszemeit is, ha szívünkben Isten beoltá ez érzelmeinket, ihlett lélekkel üdvözöljük! Engedje, hogy igénytelen, de tiszta szívből eredő hálám foglaljon itt helyet a közönség kezébe újra került felesleges művekért. A Mindenható megjelenésüket a jobbra fordult viszonyok közepette engedé, bár

melegebb az alábbi, melyet a költő három évvel később intézett Szinyeinekhez, a ki csemegét, úgy látszik, az akkor még a felvidéki különlegességek közé tartozó juh-túrót küldött Arany-nak. A köszönet következő:

Tisztelt Nagyságos asszony! Kedves ajándékot vettem, kedves kezeletől s miután a feladó posta Eperjest, a küldőhely Jernyét mutat: azt hívem, alig tévedek, ha egyenesen Jernye nemtőjéhez fordulok köszönetemmel.

A meglepetés annál kedvesebb vala rám nézve, mert első eset ily figyelemben részesülöm oly valakitől, kivel személyes ismeretségem nincs; s mert az ajándék tárgy is igen el volt találva, egyike levén — mint a tudósok mondják — frugális estebéim kedvelt csemegéinek.

De még ha, a mit nem remélek, családóm is a küldő személyére nézve: akkor sem vész kárba e köszönetem, mert a hazának egy oly nemeskeblű leányához van intézve, kinek nevét minden szép és jó úgnél megszoktuk tisztelettel említeni.

Fogadja hát Nagyságod szives köszönetemet és mindenkor tisztelemmel kijelentését, a ki maradtam Nagyságodnak Pest, május 21-én 1865 Alázatos szolgálója Arany János.

Úgy látszik, hogy az a szives fogadtatás, melyben a költő az első küldeményt részesítette, Szinyeinek arra bátorította, hogy azt meg is ujrátudja. Hogy mit küldött, a levélből biztosan ki nem vehetni, de alighanem abból a pompás borból, mely a Szinyeiek hegyaljai szőlőjében termett, s mely a pinceszék egyik zugában elfalazva, kikerülte a Bach-huszárok szomszas sáskaseregének figyelmét. A költő, kit időközben egy nagy kitüntetés, meg egy mélyen fájó seb ért, nagy sokára felelt. Egyszerű az akadémia választotta meg a Szalay László halála folytán megürült titkárságra, másfelől azonban férjhez ment leánya, Júlia 1865 december 29-án Szalontán meghalt. Ez a vesztesség mély búskomorságba ejtette a költőt, melyet csak fokoztak az országos események.

Az alkotmány visszaállításának ügye vajdított, országszerte a kolera szedte áldozatait és míg a königgrätzi csatának hatása alatt a vérmesebbek máris látták, a mint a tizenötös és hatvanhetes bizottságok munkálataiból egy jobb jövőnek képe kidomborodik, Arany elkésett köszönetét a következő pesszimistikus sorokba önti:

Tisztelt Nagyságos Asszony! Ha a poéták által emlegetett «késő hálá» többet érne, mint az illem és morál parancsolta «korai»: úgy az én hálám, melyet Nagyságod újabb megemlékezése tesz kedves kötelességemmé, bizony elég késő. De vigasztalom magamat egy közmondással: «jobb későn, mint soha»; s ezt annál nyugodtabb lélekkel tehetem, mert a hálás érzelem megvolt a szívben eleitől fogva, csak a tolmács késett. A mi nagy hiba ugyan, de bocsánatát remélem a pesti általános lehangoltság közepett, melyben jó idő óta tengődünk. S ha már vége volna! de úgy látszik, hogy a kolera utáni állapot is, mely e hó folytán a hirdetés szerint beáll... az is csak kolera lesz!

Tartsa meg Isten a hazát és annak oly leányait, mint Nagyságod, kinek kezét szives üdvözléssel csokolja Pest, november 3. 1866. Alázatos szolgálója Arany János.

Szinyeinek akkor írt ismét a költőnek, midőn már elolvasta Arany összes költeményeinek 1867-ben megjelent hatkötetes kiadását, melynek hatásáról a következő levél tanuskodik:

Nagyérdemű Honfű! Mint a tavasz életet adó lehet sovárogra várjuk, úgy a költészet gyöngyszemeit is, ha szívünkben Isten beoltá ez érzelmeinket, ihlett lélekkel üdvözöljük! Engedje, hogy igénytelen, de tiszta szívből eredő hálám foglaljon itt helyet a közönség kezébe újra került felesleges művekért. A Mindenható megjelenésüket a jobbra fordult viszonyok közepette engedé, bár

hihetne a zaklatott honfűi kebel tartósságába, s merné az öröm elidegenült érzését a magyar szívekbe visszazavarni! Szent hazánk hosszas halálkódásának vérszói most is sajognak, oly sokat rabolt el az önkény, mit az Istenség sem kárpótolhat; mert a nemzet letört virágai fel nem kelhetnek sirjából s minden öröm közé több öröm vegyül, mint különben a világ forgandósága nyújt elkerülhetlenül; és a legjobbak legtöbbet szenvednek. Előttem fekvő kedves arcoképe Kegyednek teszi e szomorú bizonyosságot, mely engemet kimondhatatlan fájós érzettel tölt el; a régivel tévők összehasonlítását, mintha édes hazám örömét és nagy fájdalmát képviselné e kettő!

Az igazi költő szíve százszorta többet érez, bú vagy boldogságban, mint ez isteni szikrát nem bíráló — mennyit szenvedhete Kegyed? mint honfű és szerető atya a lefolyt évek fájdalmas súlya alatt?! Az képes csak némileg felfogni, ki érzés és figyelemmel kísérte hazánk hű fiait jó és balsorsukban! «A lelki rokonság legnemesebb származási fája az emberi nemnek», ezt írta öreg száműzött barátom, Ujházi László, egyik nagybecsű levelében énnekem, s ezen szép mondat igazsága ad nekem annyi bátorságot kegyedhez így szólani, ki oly sok főségségs óráit élveztem, nemes szívéből folyt dalai által, akár öröm, akár bánatomban, hogy háladatlanoknak tartanám ezt elhallgatni, mert Kegyed őszinte hála-érzetét egy magyar nőnek, ki számos reménydús gyermeknek anyja, megérti s tudja, hogy az ő jövőjük, létük vagy nemlétük, szívverem minden lüktetésében nyilvánul; az iródatmal legszilárdabb talpkövén tartom nemzetem életében, bajnokait áldva és csodálva tiszteltem, szeretnék azok közé tartozni, kiknek megengedték, egy szerény virágot a tövises pályára hinteni!

Képzelteti Kegyed, mily örömmel üdvözölte szerény énem a népmesékről értekezést tartó kedves László fiát, kit dicső Petőfink oly kedvesen énekle meg kis gyermek korában: *Tarka lepke, kis mese, szállj be Laczi fejbe!* A népmesék még a kunyhók szegényes légkörét is oly gyakran tündérfátyollal takarják, mert a valót perczekre eltakarva, képzeletben nyújtják a kívánatot. Áldja meg az ég e fiatal tehetséget és engedjen a hazának és kegyednek sok örömet benne találnia. A számára írt, fel-séges imát «Fiának» minden szülő áhitatos érzettel tanítja gyermekének — bár mind megértenék!

Kegyed türelmét és erántam többször tanúsított nagybecsű jóságát még egy kevéssé igénybe veszem, bár nem menten a félelemtől, hogy dagályossá válhatna e levél, mit Kegyed méltán megrovás alá vehetne — a női gyarló irmodor folytán — de ma oly ritka jó napom van s elég bátorságom gondolatimat Kegyedig emelve, szavakba foglalni. A vidék egyik legszebb és legvadregényesebb bércezen, sűrű fenyvesek alatt ülök, egyedül csak két legkisebb fiam körültem a pillangók és virágokkal enyelegve; előttem Rákóczy várának Sárosnak romjai, a leáldozó napnak fényugáraitól aranyozottan, s a mult időköt a képelet madárszárnyai szemeim előtt lebegtetve, alatta széles ezüst szalagot képez a vidék legnagyobb folyója, szelbnél szebb erdőkoszorúzott bércek, aranykalászsza hullámzó mezők, tarka falvak, egy-két kis város, váltakoznak közel és távolba kéklő párázatokban. A lég oly könnyű és fűszeres körültem, s minden lépten gyönyörű virágok, itt-ott egy gyöngyöző forrás, mohlepte sziklából felbugyogva, azon utánozhatlan csevegéssel, mely hűvölg száll felénk, és számtalan szépsége a természetnek annyi ezer áldásai a Gondviselésnek! Hálattal szívvel élvezem mindent, s kívánám, hogy oly szerencsés lehetnék, a főváros gondjai és bűzhödét nyári legéből Kegyedet kiragadni és ide családi körünkbe varázsolni, hogy az ősi hagyományos magyar vendégszeretnek híven megörzött édes kötelesség teljesítésével szerencsétlenk! Petőfi nem szerette, csak csodálta felföldünkét, én szeretem s csodálom a délibábót, a puskát tündérléányát, de bérceimtől meg nem válhatnék. ...

Ezen sorok még július 24-én írvák, de azóta megbetegedvén, üdültem perczim legkedves foglalkozása — bár kórágyon — e hiányos másolat bérci jegyzetéről. Sokat szenvedtem s legtöbbet azért, hogy kis gyermekeimet idegen kezre kelle

biznom s folyton féltetem; egy beteg anya, házi-asszony, gazdasszony sokszorozva érzi téltensége érzését, kinját. De drága, megbecsülhetetlen kincs az egészség! A jó Isten áldja meg Kegyedet, nagybecsűt Honfűt, jó egészség és minden kitelhető áldásával e világnak; fogadja kérem honleányi hű és tiszteletteljes üdvözlését hálas tisztelőjének Színeji Valériának. Jernye, 1867 aug. 6-án.
(Vége köv.) *Latkóczy Mihály.*

A SPANYOL KIRÁLYNÉ ÉS FIA XIII. ALFONZO.

Az amerikai Egyesült-Államokkal háborúba keveredett Spanyolország regens-királynője, Mária Krisztina osztrák főhercegnő, 1879 nov.

XIII. ALFONZO SPANYOL KIRÁLY ÉS ANYJA, MÁRIA KRISZTINA REGENS KIRÁLYNŐ.

29-én kelt egybe Madridban XII. Alfonso királlyal, kitől két leánya, a most 18 éves Mária de las Mercedes, aszturiai hercegnő, és a most 16 éves Mária Terézia infansnő, meg egy fia, a most 12 éves XIII. Alfonso származott.

A házasság élet boldogságát csak hat évig élvezhette, mert férje 1885 nov. 25-én meghalt, s halála után nem egészen egy félv év múlva, 1886 május 17-én született fia, a királylány kikiáltott XIII. Alfonso, s ezzel nagy zavartól mentette meg az országot, melyet egy részről a trónkövetelő Don Carlos, más részről a köztársasági párt fölöttébb nyugtalanított.

Mária Krisztina trónra lépésének első perce óta azonosította magát Spanyolország és a spanyol nemzet érdekeivel, s ezzel nagy népszerűsége tett szert, a mit még inkább gyarapított

az, hogy a fia nagykorúságáig rá ruházott regensséget ritka tapintatossággal és helyes belátással viszi. Egy francia író, Benoist Károly, úgy jellemzi, hogy «anyailag királyné és királylány anyja», a ki a női erényekkel férfias tulajdonokat s a szilárd jellemmel olyan okosságot párosít magában, hogy országa első államférfiai mindig megnyugvással számíthatnak rá, mint a ki nem személyes becsúgyának kielégítésére, vagy hatalmának növelésére, hanem arra törekszik, hogy a hagyományos monarchiát megőrizze fia számára és semmiben ellentétbe ne jusson a spanyol nemzet vágyaival és törekvéseivel.

Fiát, kivel a háború kitörése előtt csak néhány nappal vétette le magát egy fényképen, melyet

ezennel mi is bemutatunk, igen nagy gondal nevelő uralkodói hivatására. Szívét, esztét igyekszik kiművelni, hogy a koronának ne csak fénye, hanem kötelességei iránt is mennél helyesebb érzéket fejlesszen benne.

A most kitört háborút megelőzőleg mindent elkövetett, hogy a békét főtartsa. Az engedékenységben kész volt elmenni a legvégsőig; de olyan alkurul hallani sem akart, a mely a spanyol nemzet méltóságát, becsületét, vagy jogait csorbítaná.

MAC KINLEY.

Az amerikai Egyesült-Államok nagy tehetségű elnökéről már megválasztásakor megjósolták, hogy nem közönséges államfő lesz és hogy

nagy, esetleg meglepő események várhatók négy évre terjedő kormányzása alatt. Ez a jóslás mindenk előtt Kubára vonatkozott, mely iránt Mac Kinley már régóta érdeklődést tanúsított. Előbb még képviselő korában követelte, hogy a kubai fölkeletet ismerjék el hadviselő félnek, majd elnöki programjában tett ígéretet Kuba párosít magában, hogy országa első államférfiai mindig megnyugvással számíthatnak rá, mint a ki nem személyes becsúgyának kielégítésére, vagy hatalmának növelésére, hanem arra törekszik, hogy a hagyományos monarchiát megőrizze fia számára és semmiben ellentétbe ne jusson a spanyol nemzet vágyaival és törekvéseivel.

Mert Mac Kinley roppant hatalma tudatában is őszinte barátja a békének. Nem régebben is így nyilatkozott: «A háborút nagy csapásnak

1889-ben pedig Ohio állam kormányzójává választott. Majd ismét a kongresszusban szerepelt, hol mint kitérő szónok s a védvámot sürgető párt vezére ki is vívta a védvám-törvényt, melyet ő róla «Mac Kinley-bill»-nek neveztek el. 1893-ban a resolúto bíróságnak, kevéssel utóbb pedig a konventnek elnöke lett, 1896-ban a köztársaság elnökévé választott, miután előbb már két ízben kitért a jelölés elől.

Mac Kinley közepes termetű, de karcsúsága mellett is erős, csontos alkatú ember. Arca kemény szabású, homloka magas és széles, arczsontjai kidomborodók, álla vaskos, szürke szeméi kemény, határozott, de egyszersmind jószág tekintetűek. Fejét általában az I. Napoleonéhoz hasonlítgatják.

Vagyon helyzete igen szerény. Ügyvédi mű-

könyörülhet mindenkin. Választ azonban minden folyamodásra ad; csupán azoknak nem felel, a kik kíváncsiságból kéziratos kérésre tölle.

Délutánonként pihenésül kikocsizik, mikor rendszeren maga hajtja a lovait. Esteként regényolvasással szórakozik. Kevés szabad idejének nagyobb részét azonban neje, Saxton Ida társaságában tölti, kivel már közel 25 év óta boldog házasságban él. Neje egy bankárnak a leánya, ki nagy műveltséget, de csekély hozományt vitt férjéhez. Gyermekek nincsenek. Két unokahúgukat tartják maguknál, kik a még mindig szép, de gyakran betegeskedő elnöknek sokszor helyettesítik a reprezentálásban. Az elnök még mindig rajongva szereti okos, tapintatos és takarékos nejét, kit az amerikai asszonyok eszményének tartanak. De rendkívül szereti Mac Kinley a gyermekeket is. Sétáközben akárhányszor szóba áll a szabadban játszó gyermekekkel s kedvesen elbeszélget velök.

Az elnök testvérei közül szintén nevezetes ember egyik öcsese, Mac Kinley Abner, new-yorki tekintélyes ügyvéd. Már többször meg akarták kongresszusi képviselővé választani, de ő mindig elhárította magától e tisztességet, azt mondván, hogy nem foglalkozik politikával. «Van már egy politikus a családunkból», — szokta mondani, — «ki elég jó hírben áll. Elég ennyi egy családtól.»

Mac Kinley most 54 éves ember. Nagy kormányzó és szervező tehetségét sok esetben fényesen bebizonyította. Most kíváncsi a világ, hogy e tehetségekkel ura lesz-e az általa megüzent háborúnak, mely minden körülmények között nevezetes helyre fogja iktatni nevét a világtörténelemben.

KUBA SZIGETE.

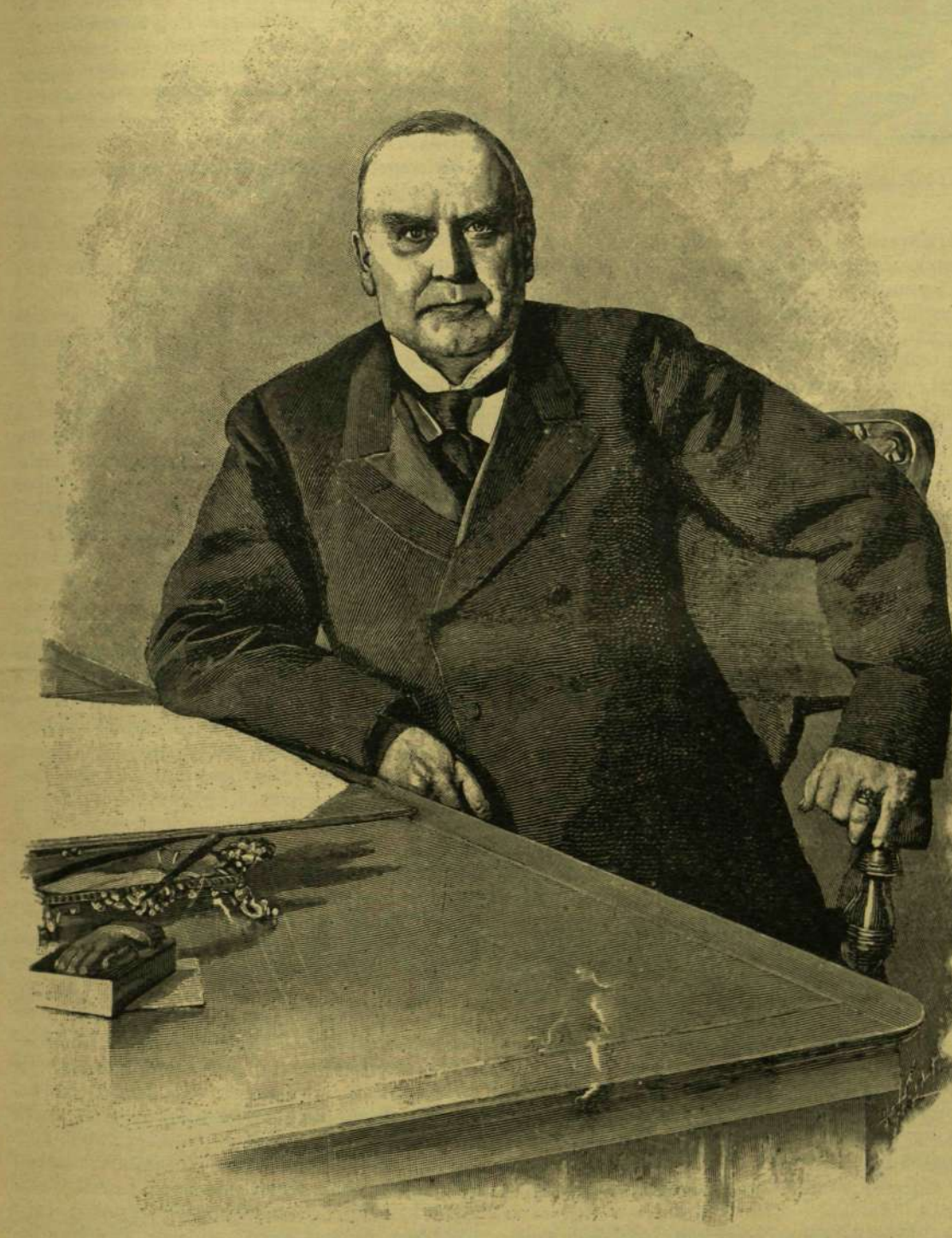
Az amerikai Egyesült-Államok és Spanyolország közt már régebb idő óta fölmerült feszültség, mely közelebb háborúban tört ki, sűrű emlegetés tárgyává tette a vizsgálódás igazi okát, Kuba szigetét. E világra szóló esemény alkalmából a Magyar Földrajzi Társaság ápril 14-iki ülésén érdekes ismertető fol-olvasást tartott e szép és nagy szigetről Berecz Antal, a társaság főtákarja. Tartalmas tanulmányát bő kivonatban íme itt mi is bemutatjuk.

Spanyolország legvirágzóbb és legfontosabb gyarmatáról, az Antillák gyöngyéről, vagy mint a spanyolok még inkább szeretik nevezni: az Antillák királynéjáról akarok szólni, mely ma kiváló érdekességű, nem is annyira a rajta élő népek sorsa, vagy a rajta levő természeti kincsek okáért, hanem inkább kedvező földrajzi fekvése miatt, mely a szigetet egy még csak leendő fő világút kulcsává s e végett hatalmas államok vágyakozásának tárgyává teszi.

Az Atlanti-oczeánnak ez a szép szigete, melyről már Kolumbus azt mondotta, hogy ez a legszebb ország, melyet szem valaha látott, mely vidékeinek bája s termékeinek gazdagsága által a Föld legaldottabb országa, — nem nagyobb, mint hazánk egyharmadrésze 108,303 □ kilométer, Florida félszigettől 230, Haititól pedig 90 km.-re esik. Hossza 1300 km., szélessége 30 és 380 km. közt változik. Partvonalának hossza 3750 km. Partjai nagyjából laposak és mocsarasak, ezen kívül több helyen homok- és korallzátonyok miatt hozzáférhetetlenek s különösen a déli partok mellett a korallszirtek valóságos útvesztővé csoportosulnak s a csempészeknek kitűnő menedékhelyül szolgálnak; mindazonáltal több tágas és biztos kikötője van a szigetnek. Ezek közt első helyen áll *Havana* (*Habana*) szép kikötője, melybe több nagy kereskedelmi útvonal összefut, mely természetes raktára egyrészt *Veracruz*-nak, Mexiko fő kikötő városának, másrészt pedig *New-Orleans*-nak s kétségtelenül Amerika legjobb kikötőinek egyike s a világkereskedelemnek nevezetes piaca.

A sziget belsejét borító dombok közül egyes eléggé magas hegyek emelkednek ki. Legmagasabb csúcs a *Pico de Turquino* (2560 méter), és az *Ojo del Toro* (1582 m.). *Principe* városától keletre síkság terül, mely után a talaj mindinkább emelkedik s az északi partokkal párhuzamosan elterülő *Sierra Carcamassas*-szal elkezdődik a tulajdonképeni hegyvidék, mely tetőpontját a déli parton a *Cruz* és *Maisi* fokok közt fekvő Sierrákban éri el.

A szigetnek van ugyan elég apró folyója, de azok közül csak egynehány hajózható. Említésre

MAC KINLEY, AZ ÉJSZAKAMERIKAI EGYESÜLT-ÁLLAMOK ELNÖKE.

tartom s méltatlannak a haladás jelen századához; kára van belőle nemcsak a legőzöttnek, hanem a győzőnek is. Részemről mindent elkövetek, hogy elkerülhessem.» Nem rajta múlt, hogy nem kerülhette el.

Mac Kinleyről elnökévé választása után, 1896 nov. 22-ikén közöltünk bővebb ismertetőt; így most életéről és jelleméről csak a főbb adatokat említjük föl. Ősei Skóciából költöztek Amerikába. Atyja kisebb vasgyáros volt Pennsylvániában. Mac Kinley Vilmos jogi tanulmányokat végzett, miközben legnagyobb részt saját keresetéből tartotta fenn magát. Mint 20 éves ifjú részt vett a dél- és észak közt kiütött háborúban, melynek végeztével, 22 éves korában, örnagyi ranggal lépett ki a hadseregből s ügyvédi irodát nyitott Ohio államnak Kanton nevű városában. 1876-ban kongresszusi képviselővé,

ködésével szert tett ugyan bizonyos jómódra; de szorgalma és takaréksága gyümölcsét elvesztette, mikor egy barátja, kinek változóját aláírta, megbukott. Mint tekintélyes politikus nem egy kísértésnek volt kitéve; de mindenkor megközelíthetetlennek bizonyult.

Mac Kinley a mily tiszta jellemű, épen oly erős akaratú s fíradhatatlan szorgalmú elnöki tisztének teljesítésében is. Napi munkáját már reggeli 6 órakor megkezdi. Elintézetlen ügyek soha sem vernek az asztalán. Pedig az amerikai elnök nemcsak jelentéseket hallgat meg, hanem a kormányzás számtalan dolgával is személyesen foglalkozik, melyeket szinte a háttéranságig szaporít a sok kérelmező, kik közmondásos jószívűségét, mondhatni, egyre ostromolják. S ő ad is, a mennyit adhat; de mindössze 120,000 forintra menő fizetéséből nem

HAVANNA, KUBA SZIGET FŐVÁROSA.

mélto a Réz-hegységben eredő s délnyugati irányban a *Bayamo-völgyön* át futó *Río Cauto*, mely torkolatától 82 km. távolsáig hajózható s *Julcaronául* ömlik az *Esperansa-öbölbe*; továbbá éjszakra a *Sagua folyó*. A többi, körülbelül 150 folyó hajózásra alkalmatlan, de annál fontosabb a talaj öntözésére való tekintetből. E vizek teszik Kuba szigetét termékenyebbé. Némelyek közülök a száraz évszakban kiszáradnak, mások a föld alá bújnak, majd ismét előtűnnek; ismét mások elszikkadnak, mielőtt a tengert elérnék. Az esős évszakban mindezen folyók általában megáradnak, gyakran kiöntenek, a szomszédos területeket elborítják s az utakat elmosás.

Ezen hegyes, a forró földön szelén fekvő szigetnek éghajlata általában igen kedvező. Az évi középhőmérséklet Havannában $+20^{\circ}$ R. A forró július 82 és augusztus hónapokban a legnagyobb, de azt is mérséklik a tengerről fúvó szelek. Októbertől márcziusig, mint a forró földön, az időjárás igen változó; a többi hónapokban meleg, de csak déli 10—12 óra közt igazán tikkasztó. Általában a sziget belsejében a hőmérséklet mindig alacsonyabb, mint a partokon. Június, július és augusztus hónapokban majdnem naponként bővebben eszik s gyakran a napnak ugyanazon óráiban ismétlődnek ezen esők. Az esős évszak májustól októberig tart; legtöbb eső június, szeptember és október hónapokban esik.

A nyár nedvessége s a partvonal mozaras volta okozzák, hogy főleg a partokon a váltóláz, meg a sárgaláz és a tüdővész bőségesen szedik áldozataikat, de soha sem oly mértékben, hogy a lapoknak erre vonatkozó némhirei igazak volnának. A kubai éghajlat nem ily gonosz, sőt ellenkezőleg a sziget belsejében igen kitűnő.

Habár a talaj részben nem igen termékeny, a növénytenyésztés a forróvívi melegség és az oceáni frissesség miatt mégis buja. Nagy haszonnal űzik a cukornád, kávé, dohány, kakaó, indigo, pamut, rizs és kukorica termesztését; ezeken kívül pedig terem itt ananász, banán, továbbá mahagoni- és cedrus-fa. Az állatvilága olyan, mint Nyugat-Indiáé; mindamellett vannak bizonyos állatfajok, melyek csak Kubán fordulnak elő, s a többi antillai szigeten nem. A folyók alsó folyásában alligátorok is találhatók.

Kubán ez előtt aranyat is találtak, ezt azonban már 200 év óta nem keresik többé; majdnem így áll a dolgot az ezüsttel is; ellenben a vasat 138, a rezet pedig 53 helyen bányásszák s különösen sok rezet találunk a déli vidékeken. Középen kevesebb van, de van elég sőt szép jaspis, vannak hatalmas gypsrétegek és márványtelepek. Legnevezetesebb ásványvízforrása a Havannától délnyugatra fekvő *San-Diégóban* van. A kítőnő éghajlat és termékeny föld sok gyarmatosított vonzotta e szigetre, mégis csak mintegy 100,000 km. van tényleg mivélés alatt az egész területből s a sziget belsejének egy része még úgyszólván ismeretlen. A

legértékesebb birtokok Kuba nyugati részében vannak. Ezen része a szigetnek valóságos kert-hez hasonlít.

Legfőbb termények a cukor, dohány és kávé. A cukorgyártás kapcsolatban áll a cukornád termesztésével. A legszebb cukorültetvények a sziget északi részén *Vuella Aribá*-ban vannak. A cukortermelés 1895-ben még 1,004,264 tonnára ment, de 1896-ban már csak 225,221 tonnányi volt a már három év óta tartó függetlenségi háború miatt.

A második fontos termék Kubának a kávé, melyet leginkább a sziget keleti részében «cafetales» nevű nagy ültetvényekben termesztnek. A cafetalesek száma közel 200, mindazonáltal a kávétermesztés a braziliai és jávai verseny miatt tetemesen aláhanyatlott s ma már kivételi cikkek alig szolgálnak, sőt mivel a lakosság kávészükséglete nagyon emelkedik, szükségessé lett, hogy Porto Ricó-ból vigyenek be Kubába kávé.

A kávéval sokkal fontosabb a dohány. Dohányültetvények a sziget déli részén, a *Vuella Abajo*-ban vannak 110—120 km. hosszú és 30 km. széles területen. Ezek száma 4500-ra megy. A kubai dohány jósága az időjárástól függ, de függ az ültetvény fekvésétől, valamint a kezeléstől is. A legtöbb kubai dohány Havanna néven jut a kereskedésbe, a legjobb pedig *Vuella Abajo* néven; ezt azonban a régi kereskedők házak s a havannai gyárak már előre lefoglalják s új vevők, vagy európai gyárak mit sem kapnak belőle, oly annyira, hogy új vevők még család ellen sincsenek megvédvé, mivel Havannában évenként 200—300 millió szivart más-honnan az szállított dohányból gyártanak. Kuba szigetén magán rengeteg a dohányfogyasztás, mert kiesinye s nagya, férfiak és nők egyaránt dohányoznak. A naponkénti fogyasztás Kuba szigeten 5 millió szivarra megy. Az egy évi dohánytermés értékét 21 millió pesora becsülik.

A lakosság száma 1894-ben 1,631,696 volt. Ebből 600 ezer néger, 44,000 khinai (kulik), és közel egy millió spanyol és kreol.

Az első vasút 1837-ben nyílt meg. Jelenleg az ország főbb városait egymással és a tengerparttal általában vasutak kötik össze.

Közigazgatás czéljából a sziget 6 tartományra oszlik, melyek fővárosaik szerint nevezetnek: *Havanna*, *Pinar del Río*, *Matanzas*, *Santa Clara*, *Puerto-Principe* és *Santiago de Cuba*. Az évi bevétel 25 millió-, az évi kiadás pedig 26 millió peso; a miből a hadügyre 6 millió pesot, a belügyre 4 milliót s az államadósságokra 12 milliót fordítanak.

Az általános iskolakötelezettség 1880-ban lépett életbe. Ma van 843 nyilvános iskolája s Havannában egyetem, mely épen úgy van rendezve, mint a madridi; van továbbá mindegyik tartományban egy-egy középiskolája.

Az uralkodó elem természetesen a spanyol, kik iránt a színesek határtalan gyűlölettel viselkednek, úgy hogy minden perczen készek a Spanyolországtól való elszakadásra. Különb-

hasonló gyűlölködéssel nézik ezek a többi európai is, kik meggazdagodás végett települnek a szigetre.

A szigetnek fővárosa: *Havanna*, (vagy *San Cristobal de la Habana*) 200,000 lakossal, a sziget észak-nyugoti partján; a kormányzóknak és a római kath. püspököknek székhelye. A város nagy kiterjedésével, czifra tornyaival, tarkára meszelt házaival, pálmacsoportjaival és gyönyörű háttérével kellemes látvány, melyet csak a kikötő mellé épített országos börtön és vesztőhely zavar. Az ó-város rozsló van közeve, keskeny gyalogjárókkal ellátva, kivéve az *Obispo*-utczát, hol legélénkebb a forgalom és legszebbek a kirakatok. Az új-városban, mely nappal igen csendes, sok a magánlakóház és kert. Legszébb útja a *Paseo de Isabel* gyönyörű palotákkal, széles járdákkal, kettős palma-sorral, kocsitűttel, kávéházakkal, színházzal és a *Casino español*-lal. A *Villa nueva* színházban francia előadások tartatnak, a *Parque de Isabele*-en az előkelő közönség találkozik. Folytatása a parknak a *Paseo de Tacon* a kormányzó elragadóan szép kertjeivel és a növényteni kerttel, melyben a forró földön minden növényfaját tenyésztik. A város házaí rendezen 1—2 emeletűek, köből építvek, nagy ablakokkal és kapukkal. A hiányzó ablaküveget virágokkal befürtözve czifra vasrácsot pótolja, míg a kapuk sárga rézlemezekkel és díszítésekkel vannak gazdagon megrakva. Az utcákon igen sok a kocsis, különösen elegánsak a *volanták*, nagy kétkerekű nyitott hintók, melyeken két ember ülhet, míg a vörvörös ruhába öltözött néger kocsis a gyeplős lovon szokott ülni. A *Tacon-téren* emelkedik a *Tacon-színház*, melyben évenként híresebb művészek lépnek föl. Érdekes látvány itt a páholyokban ülő, gyémántokkal ékesített hölgykoszorú, melynek figyelme természetesen a fekete szalonruhába öltözött úri földszintre irányul. Télen a bika-vidalokat is látogatja a hölgyközönség. Ekkor szoktak megelni a sétahelyek a legválogatottabb közönséggel. A hölgyek hajadonfővel, se-lyemben, bársonyban kocsikáznak, az urak kifogástalan párisi divat szerinti öltözékben gyalog járnak és a katonazenekar dalai mellett tartanak szemlét. A templomok egyszerűek, de csinosak; a kereskedések nagy része barcelonai spanyolok kezeben van, kik csak meggazdagodni mennek oda.

Mintán Spanyolország szárazföldi gyarmatait Amerikában mind elvesztette, mindent elkövetett, hogy Kubát megtarthassa, s nemcsak azért, mivel ezen gazdag és termékeny sziget nagy jövedelmet hajtott, hanem azért is, mert kulcsa a Mexikó-öbölnek s mert természetesen központja a Mexikó-öbölben s a *Karibi*-tengerben lévő kikötőknek. Ennek fogva megszüntette már 1816-ban a dohánymonopoliumot, 1818-ban pedig az egész kereskedelmet szabaddá tette. Nagy gondtal járt el a kormányzó kiválasztásában, mert azoknak nemcsak az volt a feladatuk, hogy a rabzolgák nagy tömegét féken tartásák, hanem hogy a kreol népességet is megtartsák a spanyol koronához való hűségben, vagy legalább lekötelezettségben. Ez utóbbi feladat annál nehezebb volt, mivel a kreolok, dacára a származás, nyelv és vallás különfélegének, az Egyesült-Államokkal való politikai csatlakozásra állandóan törekedtek, s mivel az észak-amerikaiak is annál inkább követelték a szigetnek az Unióhoz való csatlakozását, mivel Anglia is folyton vágyakozott ezen fontos gyarmatot a maga számára megszerezni. A washingtoni senatusban már 1845-ben tanácskoztak a felett, hogy Kubát megvegyék, s rákövetkező évben alakult is egy «észak-amerikai társaság», melynek az lett volna a feladata, hogy Kuba megvásárlására 200 millió dollárt gyűjtsön össze. Egyidejűleg Kubán a kreolok szintén szervezkedni kezdtek, hogy a szigetet fellátsák, s Kubát Spanyolországtól fegyveres erővel elszakítsák. 1500 embert már össze is toboroztak, midőn az Egyesült-Államok kijelentették, hogy ily népjogellenes vállalkozást nem segélyeznek. Később 1851-ben Narciso *Lopez Crileiden* nevű amerikai és Prágya János magyar hovádezzredessel szövetségbe tett kísérletet Kuba felszabadítására, kik *Bahia* mellett *Houabán* partra is szállottak: de ez a kísérlet nem sikerült s *Lopeznek* *Havannában* 1851. szept. 1-én történt lefejeztetésével ért szomorú véget. Prágya János, ki nemcsak maga, hanem több volt magyar honvéddel harcolt *Lopez* szabadságáért, már előbb elvesztett honvédtársaisal együtt. Arra az elszántásra vállalkoztak ok — írja *Vadnay* Károly a *Budapesti Napló* 1898. évi április 13-diki számában — hogy egy üldözőbe vett kubai nagyobb sereget megmentenek, útját állva a spanyol katonaságnak. Egy köfállal kerített majorsági épületbe vették magukat, hogy feltartóztassák a spanyolokat. Maroknyi csoport százzal szemben. Örökig tartott a kétségbeesett küzdelem. Mikor a köfállat már nem bírták védeni, az épületbe vonultak s annak ablakaiból lődöztek. A parancsnokló spanyol törzstiszt megadásra hívta helyévé a egydttal a sziget fővárosává is lett.

CZUKORNÁD-ÜLTETVÉNY KUBA SZIGETÉN.

fel őket, biztosítva életük megkímélését. Prágya azt üzenete vissza: «Meghalunk, de nem adjuk meg magunkat. *Magyarok vagyunk.*» Akkor már a majorság födelének ablakaiból lövöldöztek, s a parancsnok nem tudott más mit tenni ellenük, mint hogy felgyújtatta fölöttük a tetőt. Így vesztet el, — élve egy sem került a spanyolok kezére, kik aztán nem sokára eltiporták a kubaik függetlenségi harcát.

Az Egyesült-Államoknál európai meghatalmazottjai 1854-ben Ostendeben kijelentették, hogy miután Spanyolország a Kubáért felajánlott 120 millió dollárnyi vételért el nem fogadta, az Uniónak joga és kötelessége a belső nyugalmat és létezésüket veszélyező szigetet elfoglalni. Ennek hivatalát azonban az észak-amerikai polgárháború kitörése egészen háttérbe szorította.

Az elégtelenség Kuba szigetén azonban eközben is napról-napra nőtt; végre 1868-ban kitört a forradalom, melynek élén Carlos *Manuel Cespedes* kihirdette Kuba függetlenségét. A fölkelők vezére *Quesada* tábornok volt, ki alig 26,000 emberrel elkeseredett harcot folytatott *Dulce* tábornok seregével s éveken át sakkban tartotta a 110,000 főre rúgó spanyol haderőt. Ennek az lett az eredménye, hogy *Dulce* tábornok 1869-ben a felkelőknek amnesztiát és összes sérelmeikre orvoslást ígért oly kikötés mellett, hogy Kuba Spanyolország mellett maradjon; — a felkelők azonban erre nem is hederítettek. A középső tartomány köztársasági kormányja február 25-én megalakult s azonnal kihirdette a rabzolgásgazdagság megszüntetését.

Ugyanezen hóban felkelt a spanyol uralom ellen a *Villa-kerület* is, melynek vezére a lengyel származású *Ruloff* tábornok lett, ki minden csatájában győzelmes volt a spanyolokon. Április 10-én a középső és a keleti tartomány nemzeti conventje Guaimaróban a sziget köztársaságát 4 államra osztotta fel s alkotmányt létesített, kinevezte *Cespedes* elnöké, s *Quesadát* főparancsnokká. Ez időtől a spanyolok mindenütt veszteségekben voltak; mert míg a felkelők erős támogatásban részesültek az Egyesült-Államok részéről, addig *Dulce* tábornok megerősített seregét a sárgaláz borzasztóan megzavarta, a szigeten toborzott önkéntes legiók pedig önkényességük miatt csak a zavart élcsztették s végre túllapásaiukban annyira mentek, hogy *Dulce*-t, miután nézetük szerint nem volt eléggé erélyes, 1870 június 2-án elfogták és Spanyolországba visszaküldötték.

Ugyanekkor Spanyolországot a karlista-forradalmak is gyöngyítették s csakis ennek elnyomása után 1876-ban sikerült *Martinez Campos* tábornoknak s utódjának, *Jovellar* fővezérnek 1878-ban a fölkelést tíz évi nagy küzdelem után s nagy áldozatok árán elfojtani. Ezen idő alatt Spanyolország 80,000 katonát küldött Kubába s ezekből csak 12,000 maradt meg. Csak az első három évi háború 70 millió dollárnál (1 dollár = 2 frt 20 kr.) több került Spanyolországnak: e mellett megbecsülhetetlen az a kár, a mi a

szigetben esett, miután számos cukor- és dohány-ültetvény teljesen tökre ment.

A béke *Zanjónban* kötöttet meg, mely után 1878 július 3-án kelt spanyol kir. rendelet az anyaország közigazgatási rendszerét léptette életbe a gyarmaton is és törvényt készítettek a rabzolgásgazdagság eltörlésére, melyet 1880-ban a spanyol kongresszus elfogadván, május 8-án Kuba-szigeten ki is hirdettek.

Végre 1881-ben egy kir. dekretum a spanyol alkotmányt Kubán is életbe léptette. E szerint a kubai polgárok mindazon jogokat élvezik, mint a spanyolok; s Kubának joga van, hogy a spanyol kortesbe képviselőket küldhessen, nevezetesen 16 szenatort és 30 képviselőt, kik kubai választóik érdekeit ott szabadon szolgálhatják.

Mindezek mellett is az elégedetlen elemek (mulattok, kreolok, négerok, sőt spanyolok is) 1895. február havában újra fegyvert fogtak s *Beire* vidékén újra megkezdették a szabadságharcot.

Hogy az Egyesült-Államok népe és kormánya Kuba iránt oly szerfölött érdeklődik, annak oka a következő. Ott fekszik Kuba ezen nagy és hatalmas állam társzomszédságában, oly hivatással, hogy annak idején a majd létesülő panamai, vagy honduraszi csatorna uralkodjék. Az Egyesült-Államok ezt a hatalmat birni óhajtják; mert a két nagy oceánt összekötendő csatorna még nagyobb fontossággal fog birni, mint a suzi, s mert, a mi állam az ezen csatorna feletti uralmat kezébe keríti, egyszer-mind ura lesz az ez által összekötött két oceán kereskedelmének és tengeri forgalmának is.

Nagy kérdés, vajjon Európára nézve üdvözlendő-e, ha ezt az uralmat az amerikai yankéknak sikerülend magukhoz ragadni. Annyi bizonyos, hogy Spanyolország nem fogja Kubára költött millióit könnyű szerrel ott hagyni s zászlaját annak bércezeiről bevonni.

Berecz Antal.

LÖVÖLDÖZŐ NÖVÉNYEK.

A csendes életű növényvilágban, hol zajt többnyire csak szél vagy fagy idéz elő, aránylag elég számmal vannak a lövöldöző növények, azaz olyanok, melyeknek a bimbó vagy a mag bizonyos lövőszertől zajjal szokott megnyitni. A legtöbb ily növény a meleg földön él s így ezt a sajátságát nem általában ismerik, habár már nálunk is sok embernek volt alkalmja egy-egy agave- vagy palma-virág nyitását meghallani, a minthogy már Pindaros görög költő följegyezte, hogy a balzsamos tavasz visszatérését a datolyafa lövéssel üdvözi.

A régebbi írók közül Schomburgk és Humboldt jegyezték föl az ily lövéseket először. Mindkettő Guyanában hallotta a káposztapálma nyílásakor. Újabbban az *ágyúvirágnak* is nevezett *Pilea serpylliflora*-ról azt írják, hogy ha ennek viola-barna színű bimbóit hideg vízbe teszik s on-

nan hirtelen kivonják, az nagy zajjal pattan fel egy pillanatra egész környékét kékes köddel borítja be. Csaknem hasonló jelenséget látunk a *Medicago sativa* és *Sacrothames icopurius* virágainál, midőn a rovarok mézkeresés végett rá szállanak.

Sokkal nevezetesebbek ezeknél az oly lövöldöző növények, melyek golyókat is dobnak ki magukból a lövéskor. Ilyen a rothadó galyakon növő *Sphacrobolus stellatus* nevű gomba, mely valóságos mozsár-bombához hasonló zajjal és gyorsasággal dobálja szét magvait. Némely ibolyafaj is képes magvát egy méternyire eldobni, ha az a tokjában megszárad s ez által azt fölhasítja. A kertekben gyakran tenyésztett *varázsmogyoró* (*Hamamelis virginiana*) megérett magvait 3—4 méternyire dobja szét a magban levő erős rostok segítségével, melyek megszáradva ruganyosokká lettek s gyorsan összegömolyódnak. A közönségesen ismert *Impatiens noli tangere* nevű növény magvai szintén messze ugranak, ha érintik őket, mivel a mag szirmai száradás után gyorsan begöngyölődnek, s ezért gyakran megtörténik, hogy ha

mi tekintettel arra a körülményre, hogy Olaszországban három millió hektári föld többé-kevésbé műveletlen marad, nagyon feltűnő jelenség. Ausztria-Magyarországban a kivándorlók száma 1895-ben 60.528 volt, 1896-ban pedig 60.804; tehát alig emelkedett. A legnagyobb esőkkenés Angliában mutatkozik, hol a kivándorlók száma ugyanennyi idő alatt 14.000 emberrel fogyott.

* **Európa különféle hadseregeiben jelenleg 4.600.000 ember áll fegyver alatt 700 ezer lóval.** E haderő ellátása évenként 25 ezer millió frankba kerül. Megjegyzendő, hogy ezen szám a békeállománnyra vonatkozik.

* **Németország lakosságának számát a folyton növekedő kivándorlás tetemesen apasztja.** Az orosz birodalomban és néhány kisebb európai és tengerentúli országban letelepedett német alattvalók számát nem tudni, de annyit a német birodalom hivatalos statisztikája is beismert, hogy külföldön 3.458.665 német telepedett le, holott Németországban csak 472.867 idegen lakik. Franciaországban 83.506 német embernek ad hajlékot, míg Németországban csak 19.659 francia alattvaló lakik. Németországban kívül Európa országai közül Ausztria-Magyarországban lakik a legtöbb német, azután Svájcban, hol a német lakosok száma 94.207. Az éjszak-amerikai

ben azt hiszik, hogy ez az U. S. (United States = Egyesült-Államok) jelzése, némelyek szerint pedig a 8-as szám átalakulása, mivel a dollár kezdetben 8 rénből állott. Valószínűbb azonban, hogy ez a régi spanyol pénzek utánzataként a Hercules oszlopot jelzi, két kigyóval, melyeket a mythologia szerint Juno küldött a gyermek Hercules felszabadítására.

* **Mikroszkopikus íráskor.** Régebben sok helyen gondosan őrizték egy-egy ritkaságot, mely igen kis területen, például egy eszernyemagyon vagy egy levelezőlapon könnyen olvashatólag egész verseket vagy hosszabb iratokat tartalmazott. Ma e csodának már jóformán vége van, mióta egy angol tehnikus oly irógépet talált ki, melynek segítségével egy angol négyzetű hüvelyk nagyságu üvegre az egész angol bibliát 22-szer le lehet írni oly módon, hogy azt nagyító üveg segítségével könnyen lehet olvasni. A hihetetlennek látszó dolog valósággal tény. A precizia segítségével ugyanis lehetséges egy milliméter hosszúságot ezer részre osztani, úgy hogy a bakteriumokat, melyeknek hossza és szélessége néha $\frac{1}{1000}$ milliméternél is kisebb, igen jól meg lehet különböztetni. Ezzel a géppel tehát egy milliméter átmérőjű négyzetet eszser ezer, azaz egy millió kis négyzetre lehet felosztani. Mivel pedig egy angol hüvelyk 25 mm. hosszú, a négyzetű hüvelyken

ZSIGMOND KIRÁLY FOGADJA ULÁSZLÓ KIRÁLYT. — Bihar Sándor festménye.

A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT TAVASZI KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

valaki oly helyre megy, a hol sok ily növény tenyészik, egyszerre minden oldalról keresztüzzel fogadják, mely azonban természetesen ártatlan legalább az emberre néve.

Az összes lövöldöző növények között legjobban kifejlesztett az a tehetség a *Hura crepitans* nevű, *ágyúfának* is nevezett forró földövi növény, mely 20—30 méter magas és disznóvénnyént is tenyésztetik. Midőn e fának hámzózott barackhoz hasonló magvai teljesen kiszáradnak, a hüvely valóságos pisztoly-lövéshez hasonló durranással pattan szét s a magvakat messze szórja magából.

A növények lövöldözése tehát meglehetősen gyakori dolog; csak hogy náluk ez a sajátság nem önvédelemre szolgál, hanem csak arra, hogy magvaikat minél messzebb szétszórják s így azoknak elterjedését előmozdítsák.

EGYVELEG.

* **Az Európa különféle országaiból kivándorlók száma** — az olaszok és spanyolok kivételével — csökkenő félben van. Az 1896-ban kivándorolt 196.730 olasz kilenczven százaléka földmívelő, a

Egyesült-Államokban 2.784.894 német lakik, holott az egész német birodalomban csak 17.550 amerikai telepedett le.

* **A vasút terjedése monarchiánkban.** Európában a vasúti hálózat terjedése dolgában az elsőbbség Ausztria-Magyarországot illeti meg. Ugyanis míg a németországi vasutak hossza (47.348 kilométer) 1896-tól 1897-ig csak 935 kilométerrel növekedett, addig ugyanazon időben az osztrák-magyar vasutak hosszúsága (32.180 kilométer) 1300 kilométerrel gyarapodott.

* **Az érzékek finomságára** vonatkozólag érdekes észleleteket tettek a dorpáti egyetemen. Az eredmény azt mutatja, hogy csak a tapintás érzéke egyenlő a férfinnál és nőnél; a villamosság iránt a nő érzéke fejlettebb, a férfinnál pedig az ízlés. A művelt férfiak érzéke fejlettebb, mint a műveletleneké; a nőknek csak az állapíthatják meg, hogy a villamos áram hatását a műveletlen nők átlag gyorsabban érzékelik meg, mint a műveltebbek.

* **Az 1897-iki bortermés** az 1896. évihez képest az egész világon 20 millió hektoliterrel csökkent. A legnagyobb különbség Franciaországban mutatkozott, hol 1897-ben 12306 hektoliterrel kevesebb bortermelt, mint 1896-ban.

* **A dollár jegye** tudvaleg egy 8 betű két függőleges vonallal keresztül húzva (\$). A legtöbb

625 millió kis négyzetet lehet előállítani. Feltéve, hogy egyetlen betűre 8 ily parányi négyzet szükséges, egy négyzetmilliméterre már 125.000 betű jut s egy négyzetű hüvelykre 625-ször annyi, azaz 78.125.000. Az angol bibliában körülbelül $\frac{3}{4}$ millió betű jó s így $\frac{3}{4}$ -szer leírva a bibliát 77 millió betűt helyezünk el s így a 625 négyzetmilliméterből még 9 megíratlan marad. Játékszerűnek tűnik fel ez a találmány, de gyakorlati fontossága is lehet pl. kémjelzéseknél, híradásoknál s számtalan más esetben. Idővel egy kis ládikóban igen könnyen el lehet helyezni ily módon egy nagy könyvtárt s csak jó nagyító üveg szükséges, hogy azt kényelmesen olvashassuk.

* **Érdekes esküvője volt egy Lintner nevű nőnek Providence amerikai városban.** Őt férjéül vált el békésen, hatodik esküvőjén négy volt férje volt a tanú, az ötödik is csak azért nem jött el, mert agyban fekvő beteg volt. Nevezetes, hogy az öt elvált férfi közül egyik sem nősült meg újból.

* **Zivatarkor kénytelen az ember esetleg fa alá menekülni** s ezért érdemes tudni, hogy aránylag melyik fa vonzza magához legkevésbé a villámot. Lippe-Detmold erdeiben 11 évi feljegyzések után kitudott, hogy a mennykő 56 tölgyfát, 20 fenyőfát, 4 vörös-fenyőt, de egyetlen bikfát sem bántott, holott 10 fa közül 7 bikfa.

ABONYI LAJOS.

1843—1898.

Egy kedves és jó író, egy derék ember halálának híre okozott szomorúságot április 28-ikán a fővárosi írói kör és a színjátszóknál. És azon a vidéken, a honnan jött a hír, Abony környékén is mely fájdalommal jerteszett el. Az író és ember egyformán gyászolják és veszteségét érzi az irodalom, a baráti szív, sok magyar uri társaság, legközelebből Nagy-Abony, a hol oly közbecsülésben élt.

Abonyi Lajos irodalmunkban a legkiválóbb elbeszélők közül való. Nagy munkásságából az elbeszélések külön helyet biztosítanak neki eredetiségökkel, zamataikkal, a népélet száz és száz megkapó vonásával, a magyar ember biztossággal, a magyar ember jellemzésével, észjárásának visszatükrözésével és az író szeretetreméltó tulajdonságaival, a zamattal, az ideális felfogással, mely a természet körében — a hol az író élt — friss naivságában érintetlen maradt és semmiféle irodalmi irányokhoz nem férhettek. Magyaros tehetségét mindig megőrizte, s ez különböztette őt meg annyira irodalmunkban. Abonyi nem élt az irodalmi központban, de elég sokszor megfordult a Kisfaludy-társaság, Petőfi-társaság gyűlésein. Magát írónak nem tekintette, csak látogatónak. De ez csak az ő felfogása volt, a ki ott-hon szeretettel gazdálkodott. Hanem lelke az irodalomé maradt benső és igaz hivatásával, mely oly sokszor csábította az íróasztalhoz. A hatás eszközeit, felfogásait nem ismerte, nem is kereste; a színpad számára írt műveiben is, a mit tehnikai csillogásnak virtuozitásnak neveznek, Abonyi nélkülözötte, mint eredeti tehetség, mely mindig önmagából merített. Kedves, szolid, formás az ő tehetsége. Olykori pongyoltságában is az otthonosságot látjuk meg, mely korlátozni nem engedte magát. Filozófiája nem az, mely messze idegenből hatol át, hanem saját énjének tapasztalatai. Emberei nem a kicsiszolt és rászpolyozott alakok, hanem a hogy az élet mutatja föl szemei előtt. A mesében sem a raffinált bonyolalmat keresi, hanem a valót. Kedélyt, elevenségét nem köti formákhoz.

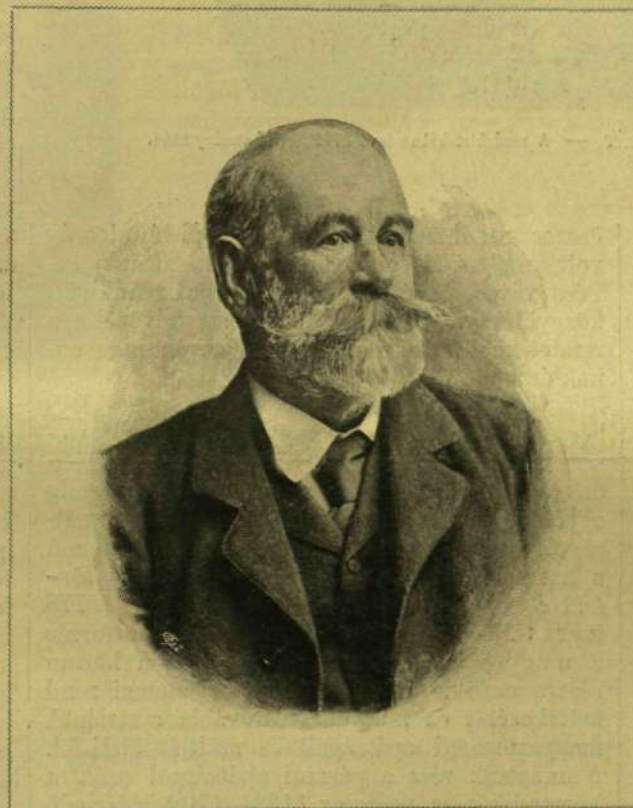
Naturalistának tekint magát. «Falusi ember vagyok — mondja író barátainak, — szép, hogy magatok közé fogadtok.» Érzéke azonban erős, melege és vízi őt egészséges irányban. A tarka, az ezizomázott társaság nem érdekli se szokásaival, se indulataival, se modern salakjával. Abonyi ezt nem ismeri, sőt kerüli. A népeletet azonban nemcsak jelenében figyeli meg, hanem legendáinak, románczainak és dalainak is megnyitja szívét.

Irodalmi sikerei nem zajosak, de értéküket ismeri a közönség, mint a jó pénzt. Olvassák országoszerű könyveit, a regényeket, az elbeszéléseket, melyek sok kötetben jutottak forgalomba. Népszínműveiben is mindig üdvözölte a fővárosi közönsége a tősgyökeres magyarságú író, a kiblen fölismergette, hogy hamisítatlan. Író barátai pedig gratuláltak neki, hogy nem él a fővárosban, vénája, zománca azért tökéletes. Eredetiségét ennek tulajdonították. Tehetségének sajtószerségeit azzal magyarázták, hogy a főváros még nem rontotta.

Nem is vágyott ide, habár szíve itt dobogott, és csaknem félszázad mult már el, hogy irodalmi működése és költői hajlandósága ide fűtött az irodalmi központhoz. Örömmel lehet olvasni, a mit írt. Fogatkozásai is költő. Regényeiben

egyéniisége feledtetni, hogy művészebb berendezésben is olvasunk regényeket. Népszínműveiben ha a színpadi architektúra nem kiszámított is, de az író egy-egy virágzállal folyondárral, akáczfával, orgonabokorral, tulipánnal, gólyafészekkel ott van. A «Betyár kendője» népszínműve, melyet először a nemzeti színházban adtak, megérte a népszínházban 1896-ban, febr. 26-ikán ötvenedik előadását. A közönség, az irodalom ünneplte a szerzőt. A «Vasárnapi Ujság» ugyanezen alkalomból, de máskor is, az általános tisztelgetnek kifejező tolmácsa gyanánt foglalkozott a jeles íróval, érdemeivel és hangzott a tisztelet, melyet Abonyi Lajos országosan kivívott magának.

Röviden összegezzük emlékeztetőül életrajzát és főbb műveit. Abonyi Lajos (családi nevén Márton Ferenc) Kis-Terennén, Nógrádmegyében született 1833 január 9-én, vagyoson nemes szülőktől. Iskoláit a keesketői kollégiumban, a pesti ev. liceumban járta és a pesti egyetemen végezte (1852), időközben a szabadságharc alatt rövid ideig mint mozgó nemzetőr szerepelt, majd otthon egy lengyel menekültől francziául és angolul tanult. 1853 óta előbb apja

Ellinger Ede fényképe után.
ABONYI LAJOS.

oldalán, majd önállóan gazdálkodott és e mellett szabad idejében a szépirodalmat is állandóan művelte. A közbizalom ezalatt kétszer is elöszóltotta elvonultságából s 1861-ben, Pestmegyé aljegyzője, 1867—72-ben pedig járási gyám-felügyelője volt. A következő években nagy abonyi birtokán gazdálkodva élt. 1851-ben a Nagy Ignác szerkesztette «Hölgyfutár» közölte első novelláját. «A szenvedély vértanúja» címűen. Aztán egymást követték dolgozatai a szépirodalmi lapokban, elbeszéléseinek száma 90-nél többre megy. Regényei, közül az első, «Észak csillaga», történeti tárgyú Svédország multjából, ezt követte az «Egyetem pallosa» a pesti egyetem történetéből. Többi regényei: «A mi nótáink» (1864. négy kötet), «Kenyér és becület» (1865.), «Magduska öröksége» (1887.), «Az utolsó kuruczvilág» (1887.), «A pénzesség molnárcsása» (1887.). Egyéb elbeszélő művei, elbeszélőgyűjteményei a következők címeik alatt jelentek meg: «Regék a kandalló mellett», «Regék a pásztortűz mellett», «A fonó krónikája», «Itt a szép alföldön», «Az özvegy tehénkéje». A «Betyár kendője» után mely 1873-ban adatott először, még több népszínművet is írt; ezek: «Panna asszony leánya» (1875.), «Ambrus bácsi» (1878.), «Magduska, öröksége» (1878.), «Siroki románcz» (1889.) és «Leányasszony» (1892.) Legutolsó népszínműve «A férfi sorsa» a nő».

A CZISZTERCZIEK JUBILEUMA.

1098—1898.

A cziszterciek szerzetes rendje, mely oly szép helyet biztosított magának nemzetünk közmívelődésének történetében, immár nyolcz századot ért meg, s ennek öröme most emlékünnepet ül.

Ez alkalomból különös érdeklődéssel fordulunk a rend története és annak jelenlegi állapota felé, melyeket röviden ismertetni is kívánunk.

VII. Gergely pápa idejében a korszellem irányzata a társadalom minden rétegében érethető volt, s az áramlat a benczés kolostorokat sem hagyta érintetlenül. Tapasztalható volt ez a Leignes folyó jobb partján fekvő molesmei benczésnél is, kiknek egy része eltért *Szent Benedek* szigorú szabályaitól, s hajlandó lett a világiasabb eszmék után indulni. Volt azonban a kolostorban néhány szerzetes, a kik *Róbert* nevű tekintélyesebb társukkal a régi egyszerűség mellett foglaltak állást. Ennek az lett a vége, hogy huszonegy szerzetes búcsút vett molesmei testvéreitől és hosszú barangolás után a burgundi hercegséghez tartozó cisterciumi völgybe jutott, a hol Odo herceg és a beaune-i algróf segítségével fából kolostort építettek. Az új telep lakói aztán *Róbert* kánonszerűleg apátjukká választották, s ezzel 1098 tavaszán megalakult a «cziszterciei»-rend, mely nevét a *cisterciumi (Citeaux)* völgytől vette.

Szervekedése után az új területre a megpróbáltatás napjai nehezdedtek. Elveszté első apátját és megalapítóját, majd pedig a kihalás fenyegette a rendet.

1113-ban megváltozott a helyzet. A kolostorba tömegesen tódultak a jelentkezők, s Harding István apát hozzálat-hatott a rend új szervezéséhez és alkotmánya kodifikálásához. Ő mellette rendkívüli hatása volt a régi nemesi családból származó Bernárd atyának, a ki ritka eszességével sorra megnyitja a cziszterciei rend előtt *Európa* országait.

Később eljutottak hazánkba is. 1142-ben Stíría felől, a máig is meglévő Heiligen-Kreuzból érkeztek hozzánk az első cziszterciek tizenhároman s *Czikádoron*, a mai *Báttaszéken* (Tolnamegye) szállottak meg.

A gyarmatosok rögtön kolostort építettek s földmíveléshez kezdtek. A vad erdőseket irtották, a vizeket lecsapolták, vízgyűjtő medenczék (cziszternákat) készítettek, s valóságos paradicsomot varázsoltak az addig posványos, süppedékes területekre. Kertjükben, szőlőjükben francia gyümölcsfajokat termesztettek. A kolostor vidékén puszták és majorok alakultak, a majorokban ipari munkákkal is foglalkoztak, a minnek rendkívüli hatása volt a környező lakosságra is. Minden kolostor maga készítette, a mire szükség volt. A kőműves, ác, kovács, tímár, takács munkáját maguk végezték, sőt kereskedéssel is foglalkoztak.

Azonban e mellett a tudományokat sem hanyagolták el, mert nem voltak ugyan iskolák a nép számára, de annál nagyobb buzgalommal képezték magukat kolostori iskoláikban. A párisi híres egyetemet is ők alapították.

Czikádor kolostora már nyolcvan évig szolgált a hazai művelődés ügyét, mikor III. Béla király trónra lépett. A rend III. Béla királyban nagy pártfogóra talált. 1179-ben megalapítja Torontálmegyében az *egresi* apátságot, három évvel később pedig Veszprémmegyében a *bakonji* vagyis *zirczi* apátságot. A király ez időtől különben is többszörösen érintkezéseben jön Franciaországgal. Első felesége, Ágnes (Anna), ekkor már nem élt, s a mint új házasságra gondol, figyelme VII. Lajos király leányára, Margitára fordul, kit 1186-ban nőül is vesz. Ettől kezdve sorra alapítja a francia eredetű cziszterciei kolostorokat és apátságokat. A rend iránti jó indulatát fia is örökölte. S tényleg látjuk is, hogy III. Béla alatt Egres, Zircz, Pilis, Pásztó és Szent-Gotthárd; Imre korában Kerz, II. Endre idején Tapoleza, Posen, Schawnik, Bělháromkút, Száva-sziget, Szentkereszt, Kap-

ZSOLNAY ANDRÁS PÁSZTÓI CSIZSTERCEITA APÁT. — A rend birtokában levő 1702. évi festmény után.

ronca, Esztergom, Buda, Paradicsom-völgy, Telki, Ercsi és Trinitás fogadja klastromába a francia csizsterceket.

Néhány csizstercei apáca-kolostorral is találkozunk hazánkban. Pozsonyban, Veszprém-völgyben, Brassóban és Száva-szigeten a női kolostorokat klarisszák lakják.

Igy virágozik a rend Magyarországon, míg a reformáció, majd a török hódoltság ki nem szorítja. Sorra elpusztultak művészileg épített kolostorok (a csücsüves építést ők hozták be hozzánk Franciaországból), s paradicsomá fejlesztett gazdaságaikat gyom és gaz lepte be.

Száz esztendő múlt el így, mikor az osztrák csizsterceiek kezdesse új életre kelnek a magyarországi romba dőlő apátságok. Megindult tehát az újjászervezés munkája. Mindent elülről kellett kezdeni. Az újjászervezés és a vagyonszerzés munkájában kiváló tevékenységet mutatott Zolnay András apát, ki 1691-ben lépett a pásztói apátság élére, ki 1702-ben Gyöngyösön halt meg 58 éves korában. Arcképe, melyet a rend birtokában levő festmény után bemutattunk, mindjárt halála után készült.

A pásztói-piliszi csizsterceiek a jezsuiták eltörlése után az egri gimnáziumban tanárkodtak. II. József császár Zircz kivételével őket is eltörlé, Ferenc király azonban ismét az ő vezetésükre bízta az egri gimnáziumot, 1813-ban pedig a pécsi és székesfejérvári gimnázium is kezükbe került. 1814-ben a király a zirczi, piliszi és pásztói apátságokat egyesítette. Ekkor alakult át a rend tanítórendé, s azóta fáradoznak a magyar ifjúság kiművelésén. Elismeréssel adózott nekik Ferenc József király is, midőn a szentgotthardi apátságot 1878-ban a hármassapátshoz csatolta azzal a kikötéssel, hogy a rend három főgimnáziumához negyediknek vállalja el a bajai főgimnáziumot is.

A csizsterceiek tehát most Egerben, Székesfejérvárott, Pécsen és Baján tanítanak. A jelen iskolai évben összesen 1475 tanuló jár a négy rendi gimnáziumba.

A rend mai tagjai közül nevezetesebbek: a rend ez idő szerinti feje, Vajda Ödön apát, dr. Platz Bonifác, a szegedi tankerület főigazgatója, dr. Békefi Remig, a Magyar Tudományos Akadémia tagja s a budapesti tudományegyetem a művelődéstörténet tanára. Kalocsay Alán országgyűlési képviselő szintén a csizstercei rend kötelékébe tartozik. A rendnek ez idő szerint 139 tagja van, a kik közül 70-nek van tanári oklevele. A rend tagjai ezenkívül 14 plebánián működnek.

A nyolcz századik évforduló alkalmából az

összes rendházakban három napi ájtatosság volt, melyet iskolai ünnepélyek zártak be. Pécs város törvényhatósága ezúttal rendkívüli közgyűlést is tartott s föliratban üdvözölte a rendet, meleg szavakban emlékeztetve meg ennek érdemeiről.

A jubileumi ünnepélyeknek azonban legbecesebb záloga az a nagy terjedelmű történeti munka, mely a rend életének nyolcz századik évfordulóján jelent meg. Dr. Békefi Remig egyetemi tanár ugyanis megírta a rendi apátságok történetét, melynek a most megjelent mű a harmadik kötete, s a pásztói apátság történetét foglalja magában 1190—1702-ig. A 778 lapra terjedő nagy munka valóságos adatforrás a magyar történelemre nézve. A mű három részre oszlik. Az első rész a csizstercei rend keletkezését és kifejlődését, továbbá a rendnek magyarországi apátságait és múltját öleli föl. A második rész a pásztói apátságról szól, a harmadik rész pedig az 1138—1702-ig terjedő oklevelekből áll. Rendkívül becsesek és érdekesek a szöveghez csatolt régi képek és levél-hasonmások, melyekből mi is közlünk egyet mutatni.

Mindez együttvéve igazi tükrö a jubiláló csizsterceiek múltjának és jelenének.

K—y Gy.

A MÜCSARNOK KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

II.

A mostani kiállításon Bihari Sándor történelmi nagy festménye már másodszer foglalkoztatja az érdeklődést. Az ezredévi ünnep emlékére rendelte meg a művésznél Nagy-Váradi városa a szép múlt idők egyik epizódjának lefestését, azt a jelenetet, mikor Zsigmond király Nagy-Váradon, a híres székesegyházban, Szent László király sírjánál fogadja Ulászló lengyel királyt. Bihari a képek igen gondos vázlatával elkészült már az ezredévi kiállításra. Addig mint életképfestőt ismertük, ki az életet jól megfigyelve, s annak főleg vidámsága iránt jól érzéket tanúsított. Gyors sikerekhez és kitüntetésekhez jutott. A történeti földadatot is lelkiismeretesen megoldotta. A művész megtalálta tárgyában a mi rendelkezésre állhatott, a régi világ alakjait, lovajait, viseletükben, fegyverzetükben, az egyházi pompát, a két királyt övező fényt és a színhely komor méltóságát, a templomi mélyhomályt, az ablakok színes tábláinak villogását. Kedves csoport a pompa-színek, az egyházi férfiak aranyos öltöneyei, a fegyverek

csillogása, a selyem, brokát és bársony közepette a fiatal apáca-lányok fehér csoportja, üde arczokkal, a mint himnuszt énekelnek. A nagy festményen fokozottan mutatkoznak a vázlaton kifejezett előnyök, s a művész megezőlta az aggodalmakat, hogy vázlatán már kimerítette tárgyát, s a nagy képen talán nem is fog bírni a nagy csoportok fölött annyira, sem a tónusban, sem a megnagyobbodott alakok hatásában, melyek szétbontják a vázlat finom részleteit. Bihari azonban az ezredévi megbízatások teljesítői közül a legjobbak közt látjuk kész nagy festményével, melyet N.-Váradi városa épen e napokban szívesen fogadott el. A kép, az ünnepélyes pillanathoz mértén nyugalmas, szerkezetében könnyen érthető, színhatása pedig a szemnek jól esik. Ha historiai cselekvés helyett a csoportok elhelyezése uralkodik rajta, a tárgy természetének kiszabott volta hozzá magával.

A vázlatban történelmi képet csak keveset találunk, azok is vázlatban mutatkoznak. Festőink az ilyen nagyobb feladatokhoz hosszabb ideig készülnek. Előbb tisztába jönnek, hogy mikép fogják jelenetezni, hogyan helyezik el a szereplőket és milyen világítást és színhatást szántak képöknek. Ez nyilvánul a vázlatokban. A részletek kidolgozása, a jelmezek, fegyverek feltüntetése, a modellek megválasztása következik azután, az alkotás stíljével és a képesség megpróbálásával. Képzelné lehet, hogy az időt, fáradságot, a tetemes anyagi áldozatot a művész csak úgy fordítja rá, ha biztos, hogy műve nem marad műtermében. Meglepetésszerűn a művész csak ritkán dolgozhat oly alkotáson, melynek helye nincs szalonokban s melyekért a műszeret nem áldozhat.

Erre figyelmeztet Hány Gyula kis vázlata is, vízfestésű képe: «Dugovics Titusz Nándorfehérvárnál». Hány legjobb rajzolónk és illusztrátoraink közé tartozik. A műtárlatokon kisebb olajfestésű képeket találunk tőle, leginkább tájképeket, életképeket. Ugy látszik, tehetsége kitör eddigi határai közül s új oldalról kívánja bemutatni, az eszközök tartózkodó igénybevételével, de képessége benső meggyőződésével. Sokszor megfestett, a történelemből jól ismert jelenet, mikor a nándorfehérvári bástyákra feljutott török vitéz a győzelmi jelvényt ki akarja tűzni s a birokra kel vele egy magyar vitéz. Test, test ellen — így küzdenek. Dugovics Titusz nem bír vele, tehát átkarolja, sulyával veti rá magát és a biztos halál megvetésével vonszolja a bástyaszéle, hogy a győzelmi jellel együtt temesse el mindkettőjüket a halálos mélység. Hány vázlata igénytelen arra, hogy feltűnést keltsen. Kicsi, s csak az első művészi gondolatnál marad. De a gondolat egészséges. A jelenet drámaiságát föl találjuk benne. Az összeölelkező két vitéz mérszen van oda rajzolva, a mint a bástya fokáról zuhan alá, összeölelkezve, de halálos engesztelhetlenséggel. A mélység fölött, már a bástyáról aláhullva látjuk őket, mig körültek a bástyákat ostromló tömeg vad harca, küzde, a mint az öldöklő halállal szembe szállva törnek föl. Drámai felfogás, mely a küzdés vadsága közt egyszerű feltűnteti, hogy ott feljebb, annyi áldozat után is a védelem hősiessége őrizi az utolsó fokot, a halál küszöbe ott van, s onnan csak visszatérés kezdődik az elpusztulás útjához. Egyszerű szerénysége mellett is megérdemli a kis vázlat, hogy figyeljük meg azokat, kikre nézve a tehetségek nem közömbösek.

Kriesch Aladár is vázlatban ismerteti meg, hogy mit szándékozik festeni. A rokonszenves fiatal művésznek a vallásgegyenlőséget kihirdető tordai országgyűlésről festett képre, mely az ezredévi kiállításon volt látható, jó emlékezzetel gondolunk vissza. Ennek friss művészi tulajdonait előre is beleképezzük új festményébe, mely vázlatban is eleget ígér. Ez a boroszlói békekötés (1474.) Ulászló és Kázmér lengyel és cseh királyok megjelennek Mátyas király előtt, a ki trónján fogadja őket, és békét kérnek tőle. Eltűnt dicsőségünk forrása buzog föl. Szabad ég alatt, bíboros sátorban emelt trónon ül Mátyas, körülrte nagyjai, nyugodtan, büszkén. A lengyel és cseh királyok meghajtott fővel állnak trónjának zsámolya előtt; mögöttük kíséretük, mely egyaránt kifejezi a királyi ragyogást, a mit magokkal hoztak és a hódolást. A hódoló királyok kísérete foglalja el a kép nagyobb részét, s itt elég tér nyílik a művésznek, hogy az alakokban necsak a csoportok színet és tarka-

DUGOVICS TITUSZ NÁNDORFEHÉRVÁRNÁL. — Hány Gyula vázlata.

ságát, hanem egyéni jellemeket, érzéseket és indulatokat mutasson be.

Életkép ezáltal is sok látható a kiállításon. Kedélyes és vidám tárgy Hegedűs Lászlóé, melynek «Az ellenség» címet adott, s tényleg csakugyan hadi lábon élő feleket mutat, katonát és civilt, kiket humorral fegyverzett föl a festő. A hadgyakorlaton levő katonák, kiknek a sipkájokon látszik a fehér vészonszalagról, hogy csakugyan ellenségek, falusi kocsmaiba tértek be. Nem látszik rajtuk, hogy tudomásuk volna az ellenséges területről. Pedig csakugyan itt az ellenség. A míg ők a csinos kocsmaosonót veszik ostrom alá, ugyanazon asztal túlsó végén ott van az ellenség: egy parasztlégy. Magában egyedül ül, ott, a hol máskor bizonyosan jobb dolga volt, a hol most is akadna helye a szép asszonynak. De hát katonáké a világ. A menyecske még kacsint is a portyázó katonákkal s a legény savanyún nézi a nyalka ellenséget. Gondolhatja, hogy esztendőre neki is módjában lesz az uniformis hatalmát venni magára; vagy visszaemlékezhetik, hogy ő sem volt külön. Az ellenség azonban rá sem figyel. A külföldi képekről se feledkezzünk meg. Kiállításainkat elég jónévű művészek keresik föl, gyakran elsőrangúak is. A tisztességes vendégszeretetet rendszeresen a múzeum képtára gyakorolja, melyet évről-évre gyarapítanak külföldi és hazai művekkel.

Augustinovicz Alexandert, a lengyel arcképfestőt már ismerjük, az előbbi kiállításból saját arcképe után. Előkelő és biztos művészi tulajdonokkal festett képe látható most, mely Sembratovicz lembergi bibornok-érseket ábrázolja, szép díszítő környezetben, templomi oszlopcsarnok lábánál, a mint bíboros öltönyében imámsámuly előtt ül. Nyugodt és előkelő rajta minden.

A BOROSZLÓI BÉKEKÖTÉS. — Kriesch Aladár vázlata.

A németalföldi híres mesterek hagyománya éled föl azonban Leempu-ten Franz életképén. Vásári jelenet egy kis hollandi város piacán, a templom előtt, összevissza kosaras kofákkal, sertéssel, tehennel. Élet és hűség minden alakon; nagy megfigyelés az előadásban és erő.

Frenzel Oszkár berlini állatképfestő. Tőle «Udvarlás» gyöngéd cím alatt látunk a meredei part alatti folyóban egy tehenet és bikát, elevenen festve. A tájkép is igen jó hozzá.

Végül Baertsoen Albert norvég festő egy tengerparti szép képét mutatjuk be. «Est az Escaut»-n, mondja a kép címe. Néhány halászhajó, egymás mellé vonva. Ezek is pihenni látszanak. Egy pár halász maradt rajtuk őrizőnek, a kik a hajó hátulján tüzet gyújtottak szegényes vacsorájokhoz. Minden oly nyugodt, a tenger, a levegő és az emberek, s az est hangulata uralkodik a képen is.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Fiatal szívvel. Irta Sajó Sándor.

Lapunk olvasói több szép költeménye után némileg már ismerhetik Sajó Sándort; de egyéniségét még előnyösebben mutatja be költeményeinek gyűjteménye. Vannak költők, kiknek egy-két versét szívesen elolvassuk, de gyűjteményük fárasszt, untat, mert nagyon egyszínű, ismét-

AZ ELLENSÉG. — Hegedűs László festménye.

A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT TAVASZI KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

ÉVFORDULÓN.

Zúg az élet örök árja,
Tolul. Árad habra hab;
Millió a változtaja,
Mégis mindig egy marad.

Zúgó-zajgó áradatban
Fólesillámlo csöpp vagyok;
Hab játéka, hogy születtem
És hogy egykor meghalok.

Millió csöpp kél, csillan, — elhal...
Mind betölti bús sorát,
S az időnek örök árja
Egykedvűen zúg tovább...

Az 1848-49-iki harmadik honvédszászlóalj története. Irta Hegyesi Márton. Azokban a legendás küzdelmekben, melyeknek félszázados évfordulóját a nemzet nem régebben országos ünneppel ülte meg, a harmadik honvédszászlóalj különösen dicsőös részt vett. Ott harcolt Szent-Tamásnál; győzelemről-győzelemre vitte zászlaját az áprilisi hadjáratban; Budavár ostrománál az első közt nyomult a várfalakra, és zászlaját, melyet a világi fegyvertételkor maga égetett el, sehol sem érte fölt. Damjánh, Vetter, Földváry, Görgei voltak egymás után a parancsnokai és szabadságharcunk legvitézebb katonáit számította tagjai közé. Hegyesi maga is velük harcolt a kezdet kezdetétől a vég végéig. Részben saját följegyzései nyomán, részben kortársai szolgáltatott anyagból írta meg történetét, nagy lelkesedéssel. Mint maga írja a Görgeinek ajánlott könyv előszavában: „igyekeztem az egész lelketem belelehelni, mely izzik a szabadságharcunk történelmének iránti forró lelkesülés hevéből”. A könyv szabadságharcunk irodalmának egyik nagyon értékes terméke. Megjelent a Franklin-Társulatnál izléses kiállításban Budapesten; ára 1 forint 80 krajczár.

Német munka a magyar alkotmányról. Dr. Radó-Rothfeld Sámuel a hazai német nyelvű sajtóban kifejtett működése folytán előnyösen ismert publicista tollából igen derék könyv jelent meg Berlinben „Die ungarische Verfassung geschichtlich dargestellt” cím alatt. E munka a magyar államjogot és alkotmánytörténetet ismerteti meg a magyar nem értő külföldi közönséggel. A honalapítást megelőzőt vérszerződéstől kezdve egész napjainkig világos és a figyelmet lebilincselő modorban vizsgálja a magyar állam közjogi viszonyainak alakulását, az alkotmányosságát és nemzeti létünkért folytatott küzdelmeinket. A magyar viszonyokról eddig is jelentek meg német nyelven munkák, de valamennyi csak úgy hemzseg a tévedésektől, sőt nem egyszer a czélnak fordítottját. Dr. Radó-Rothfeld munkáját eleitől végig figyelmesen elolvastuk s nem akadunk benne közjogi vagy történeti tévedésre, a mi azt mutatja, hogy beható tanulmányt és gondolatosságot állította össze a terjedelmes jogi és történeti anyagot. Külön fejezetekben tárgyalja a 48-iki nagy átalakulást, azután az abszolutizmus kísérletét, a 67-ki kiegyezést, a dualizmust, a korona és parlament közti viszonyt. Helyesen és hazafias szellemben tárgyalja továbbá Horvátország közjogi és politikai helyzetét, a nemzetiségek viszonyait, végül az 1867 óta bekövetkezett fejlődés történetét. A függelékben a legfontosabb közjogi törvények szövegét adja. Tekintettel a függőben levő kiegyezésre, e munka nagyon is időszzerű, mert lépten nyomon tapasztalhatjuk, hogy a külföldnek még most sincs tiszta fogalma arról az államjogi helyzetről, melyet Magyarország mint az osztrák-magyar monarchia egyik önálló és Ausztriával mindenben egyenjogú tagja elfoglal.

Tanulmányok a XVI. század vallásirodalmából. Irta dr. Rupp Kornél. Ilyen cím alatt egy 106 lapra terjedő kötet jelent meg közelebb a Franklin-Társulat kiadásában. A munka, mint címe is mutatja, irodalomtörténeti tartalmú. Nyolcz tanulmányt foglal magában, melyeket a szerző előbb különböző folyóiratokban tett közre s most tárgyaik rokonságánál fogva állította össze egy gyűjteményébe. Az egyes értekezések részint az első magyar bibliafordítókkal, részint a XVI. századbeli magyar költőkkel foglalkoznak, részint pedig egy akkori híres nyomdáról értesülünk belőlük. A tanulságos könyv bizonyára érdekelni fogja

a magyar irodalomtörténet kedvelőit. A csinos kiállítású kötet ára 1 frt 20 kr.

Bolintineán Demeter költészet. Tanulmány. Irta Nagy Károly. Bolintineán Demeter egyike volt a kiválóbb román költőknek és íróknak. 1860 előtt sok szép költeményt írt s később is nagy termékenységgel dolgozott. Azok számára, a kik művei iránt érdeklődnek, nagyon hasznavehető tanulmányt írt Nagy Károly, abban a nézetben, hogy a nemzetek barátságát a költők és írók műveinek ismertetése csak előmozdíthatja. A czél ép úgy diszkrét érdemel ebben az esetben, mint a mód, a melylyel a szerző azt elérni igyekszik. A könyv ára 1 korona.

Egyetemes könyvtár cím alatt Győrben a Gross-testvérek kiadásában megjelenő vállalatból

híres regényének dramatizálása. A regényíró mellett *Barrière* dolgozott a színrealkalmazásban, magyarra pedig Szomory Emil fordította. Évtizedek múltak el, mióta a regény megjelent, aztán színpadra került. Hódított mindenki, s az utolsó években két dalműköltő opera-szövegnek is felhasználta. A magyar operaszínházban Leoncavallo operája, a „Bohémek” tavaly került bemutatásra, s nagy élvezettel fogadta a közönség. Szövegét már akkor ismertettük, az előadásról képeket is közöltünk. A nemzeti színházban is kedvelve nézte a közönség a könnyelmű, vidám népség, a művészek, írók, grisek társaságának elmés és életteljes rajzát, kivált ha rá gondolt, hogy Murger művének hatása hány könyvön és színművön meglátszik. Erősen meséje, a beteges

Van Leemputten Franz: Vásár előtt.

Augustinovic Alexander: Sembratoricz érsek arcképe.

A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT TAVASZI KIÁLLÍTÁSÁBÓL

két újabb füzet hagyta el a sajtót. Egyik Katona „Bánk-bán”-ja, jegyzetekkel ellátta Zoltán Vilmos. A másik: „Az 1848-49-ik szabadságharc vértanúi, a szabadságharc félszázados évfordulójára írta dr. Vajda Emil. Gróf Bathhány Lajos külön arcképpel, és az aradi tizenhárom vértanu csoportos arcképpel. Egy-egy füzet ára 20 kr.

Füzetek. Emlék, negyvenéves csurgói tanársága alatt megjelent dolgozataiból összeállította Hejas Pál, ref. főgimnáziumi tanár. Egy része alkalmi dolgozat (emlékbeszéd), másik része „kalászkok” az antik világ mezejéről. Csurgón jelent meg s ára 1 forint. — A deési kaszinó története, írta Kádár József.

Nemzeti színház. A nemzeti színházban április 22-ikén került színre a „Bohém-világ”, Murger

Mimi szerelme és elhervadása sem új, s talán ez tetszik legjobban a közönségnek. A könnyelműség, gondatlanság igazi alaphangja nem mindig volt meg az előadásban, de sok művészettel játszottak Mihályfi, Dezső József, Császár, Zilahy, Gabányi, a nők közül pedig Török Irma (Mimi), Csillag Teréz és Paulayné.

A Magyar Színház. Az 1848-iki események emlékkönyvére írt művek közül a Magyar Színháznak jutott a legsikerültebb. Ez *Bethly* László és *Rákosi* Viktor „Aranylakodalom” színműve, melynek hazafias szelleme, költői lendülete és drámai hatása minden este megtölti a színházat. Mióta márczius közepén először adták, szakadatlanul a játéksoron van, s április 25-ikén már negyvenedszer került színre, még mindig friss hatással.

Magyar opera Berlinben. Gróf Zichy Géza „Alár” című operája, a mely Budapesten is sikert aratott, május 3-ikán kerül először színre a berlini udvari operaházban. Az előadásban a német császár is jelen lesz. „Alár” Vilmos császár öhajára kerül Berlinben előadásra, miután ezt az operát Vilmos császár Budapesten léte alkalmából hallotta.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia ápril 25-iki ülése báró Eötvös Loránd elnökle alatt ment végbe.

Concha Győző emlékbeszédét tartott az akadémia nagyterem elhunyt külső tagja, Gneist Rudolf német tudósról, ki mint író és tanár éreztette hatását. Irodalmi munkássága 1841 és 1858 közé esik; 1857-ben

démia Teleki-díjat nyerte el. Poétikusan írt részleteket mutatott be a drámából. Gyulai Pál a felolvasás után átadta neki a tagsági oklevelet, s üdvözlő beszédében így szólt: „Kisfaludy Károly halála óta nem egy költő és kritikus hirdette elméletben és gyakorlatban hol a költő, hol a színi hatás elvét és a színi pedig színpadi mesterkedését. Csak egy jogos hatás van: a drámai, mely teljesen összeolvastja a költői és színi hatás elemeit. Törekedjék ön is, tisztelt tagtárs, az eszmény felé és kövesse siker munkásságát.” Ezután Hegedűs István olvasta fel „Kisded hajlék” című költeményét, a hallgatóság tetszése közt. Majd Ágai Adolf mutatott be gyermek-leveleket, abból a nagy halom levélből válogatva, melyeket mint a „Kis Lap” szerkesztője gyűjtött. A

Baertsoen Albert: Est az escaut-n.

Frenzel Oszkar: Udvartás.

A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT TAVASZI KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

jelent meg híres munkája az angol alkotmányról. Concha hosszasan ismertette Gneist fontos művét, hatását az irodalomra. Az akadémia 1894-ben vitte el neki koszorúját. A felolvasót megéljenzették. Ezután Szily Kálmán főtitkár terjesztette elő a jelenteni valókat. Honterus Jánosnak, ki Erdélyben az első nyomdát állította Brassóban, születése 400-dik évfordulóját ünneplik aug. 22-én Nagy-Szebenben, s a város erre az Akadémiát is meghívta. A gyűlés, melyen Nagy-Szeben németnyelvű meghívója élénk feltűnést keltett, Petz Vilmosmal fogja magát az ünnepélyen képviseltetni.

A Kisfaludy-társaság ápril 27-én tartotta havi ülését Gyulai Pál elnökle alatt. Nagy közönség gyűlt össze.

Somló Sándor, a társaság új tagja székfoglalójával legújabb pályanyertes színművéből olvasta föl az első felvonást, a „Szerelme” címűből, mely az aka-

gyermekkedély derős nyilatkozásai ezek a levelek, melyeket Ágai szeretetreméltóan foglalt össze.

A hírlapírók nyugdíjintézetének közgyűlése. Ápril 24-én tartotta közgyűlést a hírlapírók nyugdíjintézete Falk Miksa elnökle alatt. Rövid volt, de az eredmények eleget beszéltek. A kamatozó vagyon 607 ezer forintról 650 ezer forintra emelkedett. A múlt évben a jövedelem volt: 54,777 forint, a kiadás: 46,895 forint. Az intézeti ház 17,800 frtot jövedelmezett, a mi hatodfél százalékos kamatozásnak felel meg. A Bródy-alap jövedelméből 12 hírlapíró 650 forint segélyben részesítettek. A közgyűlés által választott igazgatósági tagok a régiek maradtak, csak Porzsolt Kálmán helyére került Szatmári Mór és a felügyelő bizottságra választottak három új tagot.

A Nemzeti Szalon, a képzőművészek és műpártolók egyesületének ápril 24-iki közgyűlése új igazgatóságot választott az egyesület vezetésére. Az előbbi igazgatóság, mely a kezdet nehézségei közt vezette az intézetet, lemondott, s jelentésében kérte, hogy helyébe újat válasszanak. A gyűlésen Hock János képviselő fejtette a Nemzeti Szalon czéljait. Azt óhajtja, hogy ne versenytársa, hanem testvére legyen a társulat az Orsz. Képzőművészeti Társulatnak, s arra törekedjék, hogy kényeret adjon a művész kezébe, hogy függetlenül dolgozhasson a dicsőségért. Emeljék a művészlátszó díjtalan kiállítások rendezésével, képek részletfektetésre való eladásával, úgyszintén a művészek kisebb képeinek és vázlatainak eladásával és alkosson ösztöndíjakat és pályadíjakat, stb. Hock János élénk tetszéssel fogadott beszéde után, az ő indítványára a közgyűlés nagy lelkesedéssel egyhangulag Andrassy Gyula gróftól kieltette ki elnöknek, kit küldöttség hívott meg a közgyűlésre s itt Ráth György díszelnök üdvözölte. Gróf Andrassy Gyula megköszönvén a bizalom megnyilatkozását, röviden kifejtette programját és elfoglalta az előzői székét. Majd megtartották a választásokat, melyeken alelnökké Fesztly Árpádot és Hock Jánost, igazgatóvá Kardos Gyulát, gazdává Regele Jánost, pénztárnokká Baumann Antalt, ügyészsé dr. Képesy Józsefet, a választmányba pedig Bezeredy Gyulát, Gerster Kálmánt, Margitay Tihamért, Kinnach Lászlót, Kallós Edét, Vaszary Jánost, Roskovic Ignácot, Tolnay Ákóst, Berzeviczy Albertet, béla-vári Burghard Konrádot, Fekete Józsefet, Siposs Antalt, Csajthay Ferenczet, Kiszely Gézát, Forgó Istvánt, dr. Zboray Miklóst; póttagokká: Márk Lajost, Basch Gyulát, Innocent Ferenczet, Holló Barnát, Lechner Gyulát, Szabó Imrét, Fodor Istvánt, Peterdy Gyulát, Wellisch Alfrédet és Szalay Károlyt választották.

MI UJSÁG?

* A „Vasárnapi Ujság” szerkesztőségi irodája f. évi május hó 6-ikától kezdve Budapest IV. kerületében, a Királyi Pál-utca 4. számú házában lesz.

A király Kissingenben. Ő felsége a múlt hetet külföldön töltötte. Ápril 20-ikán reggel érkezett Münchenbe, leánya, Gizella főhercegnő ezüstlakodalomára. Onnan Drezdába ment ápril 23-ikára, a szász király 70-dik születésnapjára rendezett ünnepélyekre, melyeken Vilmos német császár és Luitpold bajor regens-herceg is részt vett. Királyunk innen Kissingenbe utazott Erzsébet királyné látogatására, ki több hetet fog tölteni a fürdőben. A király gróf Hohenembs néven, inkognito érkezett Kissingenbe, de ez nem akadályozta a lakosságot tiszteletének őszinte nyilvánításában. A király ápril 28-ikáig maradt Kissingenben. Ő felsége május 9-ikén hosszabb időzésre Budapestre jő.

A királyné május a hónapot is Kissingenben tölti, hol jól érzi magát. Minden reggel megjelenik a Rákóczi-forrásnál, maga meríti meg korsóját a savanyú vizből, sétája közben nyájasan fogadja a köszöntéseket, a czukrásnál maga választja ki a süteményeket. Nagyobb gyalogságokat tesz minden nap, s úgy látszik a fürdővendégek kíváncsisága sincs terhére.

Ferencz Ferdinánd főherceg honvéd adjutánsa. Ferencz Ferdinánd törzskari kíséretébe a király Rónai Horváth Jenő m. kir. honvéderedest szolgálattételre rendelte be. A főherceg a magyar honvédség viszonyaival is részletesen meg akar ismerkedni s ez okból rendel törzskarába a király melléje egy honvédtörzstisztet. Rónai Horváth Jenő ezredes, ez idő szerint a budapesti 1-ső honvédegysége parancsnoka, a múlt év nyaráig a taktika tanára volt a honvédtörzstiszt tanfolyamon. Szakirodalmi működése is érdemes a magyar hadi irodalomban s ez érdemeiért a tudományos akadémia évek előtt levelező tagjává választotta. Több katonai monografiát írt. Csak nem régebben jelent meg tőle az akadémia kiadásában: a „Magyar hadviselés története” két nagy kötetben.

Egy millió forint közművelődési és emberbaráti czélokra. A honalapítás ezredének ünnepélykor Budapest főváros közgyűlése egy millió forintnyi alapítványt szavazott meg művelődési és jótékonyági czélok előmozdítására. Az alapító oklevélben kell meghatározni közelebből a czélok. Ennek megszerkesztése fölött a múlt héten tanácskozott egy bizottság. Ajánlották új szegényház építését, városi múzeum állítását, a szabadságharc

